

Ympäristöpalvelut Helmen suunnitelma eläinlääkäripalveluiden järjestämisestä ja eläinten terveyden ja hyvinvoinnin valvonnasta

2015–2024

Hyväksytty ympäristöterveyslautakunnassa 19.2.2015 § 7

Päivitys 8.12.2016 § 40
Päivitys 15.12.2017 § 45
Päivitys 12.12.2018 § 45
Päivitys 19.12.2019 § 36
Päivitys 15.12.2020 § 53
Päivitys 9.12.2021 § 55
Päivitys 8.12.2022 § 71
Päivitys 13.12.2023 § 56

Sisällysluettelo

1 Johdanto.....	4
2 Alueellinen suunnitelma ja voimavarat.....	4
2.1. Alueellinen suunnitelma	
2.2. Painopisteet	
2.3. Henkilöstöressurit, vastualueet ja työnjako	
2.3.1. Työsuojelu ja terveydenhuolto	
2.4. Resurssitarpeen kartoitus	
2.5. Henkilökunnan pätevyyden ja osaamiseen varmistaminen	
2.6. Koulutussuunnitelma	
2.7. Yksityinen palvelutarjonta	
3 Tietojärjestelmät.....	7
4 Yhteistyö ja viestintä.....	9
4.1. Viranomaisten välinen yhteistyö ja viestintä	
4.2. Häiriötilanneviestintä	
5 Maksut.....	10
5.1. Pieneläinklinikkamaksut	
5.2. Subventiot	
6 Valvonnan toimeenpano.....	11
7 Eläinten terveyden valvonta.....	11
7.1. Eläintautivalmius	
7.2. Eläintautiepäilyt ja tapaukset	
7.3. Zoonoosien valvonta	
7.4. Eläintauteja tutkivat laboratoriot	
7.5. Pakollinen ja vapaaehtoinen terveystarkastus	
7.6. Vesiviljelylaitosten terveystarkastus	
7.7. Kyyhkyslakat	
7.8. Muu eläintautivalvonta ja tautiseuranta	
7.9. Eläinten keinollinen lisääntyminen	
8 Eläinten lääkitsemisen valvonta.....	16
9 Sisämarkkinakauppa, vienti ja tuonti.....	16
9.1. Sisämarkkinakauppa	
9.1.1. Sisämarkkinatuonti	
9.1.2. Sisämarkkinavienti	
9.2. Vienti EU:n ulkopuolisiin maihin	
9.3. Tuonti EU:n ulkopuolelta ja eläinlääkinnällinen rajatarkastus	
10 Eläinten hyvinvoinnin valvonta.....	19
10.1. Epäilyyn perustuva eläinsuojelutarkastus	
10.2. Luvan- ja ilmoituksenvaraiseen toimintaan ilman epäilyä kohdistuva tarkastus	
10.3. Eläinsuojeluvalvojat	

10.4. Eläinkuljetukset	
10.5. Teurastamot ja pienteurastamot	
11 Täydentävien ehtojen valvonta.....	23
12 Eläimistä saatavat sivutuotteet.....	24
12.1. Sivutuotelaitosten valvonta	
12.2. Sivutuotteita käyttävien ja hävittävien toimijoiden valvonta	
13 Eläinten tunnistamisen ja rekisteröinnin valvonta.....	
14 Eläinlääkäripalvelujen järjestäminen.....	26
14.1. Peruseläinlääkäripalvelu	
14.2. Sisältö	
14.2.1. Puhelinneuvonta	
14.2.2. Sairaanhoido	
14.2.3 Terveysthuolto	
14.2.4. Eläinten lopetus	
14.2.5. Todistukset	
14.3. Tuotantoeläinten terveydenhuolto	
14.4. Kiireellinen eläinlääkäriapu	
14.4.1. Suureläinpäivystys	
14.4.2. Pieneläinpäivystys	
14.4.3. Keskitetty yhteydenottopalvelu	
14.4.4. Virkatehtävät virka-ajan ulkopuolella	
14.5. Saatavuus- ja laatutavoitteet	
14.5.1. Ajanvaraus	
14.5.2. Saatavuus	
14.5.3. Palautteen kerääminen ja valitusten käsittely	
14.5.4. Toimitilat	
14.5.5. Välineresurssit	
14.5.6. Ostopalvelut	
14.5.7. Perustason ylittävät palvelut	
15 Seuranta, arviointi ja raportointi.....	32
15.1. Kunnan suunnitelmat	
15.2. Eläinlääkäripalvelujen käytön tilastointi	
15.3. Arviointi ja ohjauskäynnit	
15.4. Muu raportointi	
16 Eläinlääkintähuoltoa koskeva lainsäädäntö.....	33

Liite 1 Eläinlääkintähuollon painopistealueet

Liite 2 Resurssitarpeen kartoitus

1 Johdanto

Ympäristöpalvelut Helmi tuottaa ympäristöterveydenhuollon palvelut Haapaveden ja Oulaisten kaupunkeihin sekä Siikalatvan ja Pyhännän kuntiin. Ympäristönsuojelun palvelut tuotetaan Oulaisten ja Haapaveden kaupunkeihin sekä Pyhännän kuntaan.

Eläinlääkintähuollon osalta praktiikkapalvelut tuotetaan myös Raahen kaupungin Vihannin kylään.

Ympäristöpalvelut Helmen alueen väestöpohja on noin 23 500 asukasta.

Hallintokuntana on Haapaveden kaupunki. Toimivaltaisena viranomaisena on alueellinen ympäristöterveyslautakunta. ~~Ympäristöpalvelut Helmellä on myös neuvottelukunta.~~

Ympäristöpalvelut Helmen eläinlääkintähuollossa on kolme toimipistettä, jotka sijaitsevat Haapavedellä, Oulaisissa ja Siikalatvalla Kestilässä. Haapavedellä ja Oulaisissa on kummassakin kaksi (2) eläinlääkärin virkaa, ~~jotka on täytetty.~~ Oulaisissa toista virkaa ei ole saatu täytettyä useista hakuprosesseista huolimatta. Siikalatvalla on kolme (3) eläinlääkärin virkaa, jotka on ~~myös~~ täytetty. Osaa viroista hoidetaan osa-aikaisesti.

Päivystysalueita on kaksi: Haapavesi-Oulainen ja Siikalatva-Pyhäntä-Vaala-Utajärvi. ~~Haapavesi-Oulainen alueella päivystää neljä eläinlääkärinä ja Siikalatva-Pyhäntä-Vaala-Utajärvi-alueella viisi eläinlääkärinä. Rekrytointiongelmista johtuen Haapavesi-Oulainen aluetta päivystää kaksi viranhaltijaa sekä ostopalveluna yksi ulkopuolinen eläinlääkäri vaadittavan minimin eli neljän praktikon sijaan. Siikalatva-Pyhäntä-Vaala-Utajärvi alueella päivystykset hoitaa viisi eläinlääkärinä.~~

Ympäristöpalvelut Helmessä on kaksi (2) erillistä valvontaeläinlääkärin virkaa. Valvontaeläinlääkärin tehtäviin kuuluvat eläinten terveyden ja hyvinvoinnin valvontatehtävät sekä muut valtion varoista korvattavat tehtävät, elintarvikelain mukainen alkutuotannon valvonta ja laitosvalvonta. Valvontaeläinlääkärin valvontakohteita ovat mm. maidontuotantotilat, naudanlihan tuotantotilat, lampolat, sikatilat ja elintarviketuotantolaitokset. ~~Toinen valvontaeläinlääkäri on vuoden 2022 toiminut 80 %:n työajalla ja järjestely jatkuu koko vuoden 2023. Toinen valvontaeläinlääkäri toimii 90 %:n työajalla, josta 10 % on varattu vastaavan eläinlääkärin tehtävien suorittamiseen. Käytännössä 10 % on ollut riittämätön ko. tehtävien hoitoon. Toinen valvontaeläinlääkärin virka on 60 %. Valvontaeläinlääkärit jakavat tehtävät keskenään ja toimivat eläinsuojelutarkastuksissa työparina.~~

2 Alueellinen suunnitelma ja voimavarat

2.1. Alueellinen suunnitelma

Kunnan on laadittava suunnitelma järjestämistään eläinlääkäripalveluista sekä eläinten terveyden ja hyvinvoinnin valvonnan järjestämisestä alueellaan. Suunnitelman tulee sisältää tiedot eläinlääkäripalvelun tuottamistavasta, saatavuudesta, laadusta ja mitoituksesta sekä valvontaan kuuluvista tarkastuksista, näytteenotoista ja muista toimenpiteistä. Palvelun

mitoitusta suunniteltaessa on otettava huomioon yksityisten eläinlääkäripalveluiden tuottajien kunnan alueella tarjoamat palvelut.

Kunnan on suunnitelmassaan kuvattava miten kunnaneläinlääkärille määrättyjen eläinten terveyden ja hyvinvoinnin valvontatehtävien hoito on alueella järjestetty. Kunnan on suunnitelmassaan osoitettava, että eläinlääkäripalvelut on järjestetty eläinlääkintähuoltolain vaatimusten mukaisesti.

Ympäristöpalvelut Helmessä on laadittu valvontakaudelle 2015-2021³ valvontasuunnitelma, joka ottaa huomioon valtakunnallisen suunnitelman, painopistealueet sekä tapahtuneet lakimuutokset. Valvontasuunnitelma päivitetään vuodelle 2023⁴ vastaamaan valtakunnallisen suunnitelman muuttuneita vaatimuksia.

2.2. Painopisteet

Painopistealueet ja niiden sisältö tulevat valtakunnallisesta valvontasuunnitelmasta. Kunnan tulisi suunnitelmassaan todeta, miten painopisteet huomioidaan käytännön työssä esim. kohdennettuina tarkastuksina tai työnohjauksessa.

Vuoden 2023⁴ painopistealueet on kirjattu valtakunnalliseen valvontasuunnitelmaan. Lisäksi jokaisella aluehallintovirastolla saattaa olla AVI- kohtaisia omia painopisteitä.

Painopistealueet on esitetty liitteessä 1.

Ympäristöpalvelut Helmi osallistuu AVI- kohtaisten painopisteiden toteuttamiseen Pohjois-Suomen aluehallintoviraston antamien ohjeiden tai määräysten mukaisesti. **Vuodelle 2024 ei Pohjois-Suomen aluehallintovirastolla ole omaa painopisteprojektia.**

2.3. Henkilöstöresurssit, vastualueet ja työnjako

Eläinlääkintähuoltolain mukaisesti kunnan pitää varata riittävästi henkilöresursseja sekä eläinlääkäripalvelujen että valvontatehtävien hoitamiseen. Ensisijainen tapa hoitaa valvontatehtävät, on perustaa kuntiin valvontaeläinlääkärin virkoja. Erityistä huomiota on kiinnitettävä valvontatehtävien jäävittömään hoitamiseen eli valvontatehtäviä ei suorita henkilö, joka on kyseiseen valvontakohteeseen kiinteässä asiakassuhteessa.

Kunnaneläinlääkäri on kunnassa virkasuhteessa toimiva eläinlääkäri, joka hoitaa eläinlääkintähuoltolain soveltamisalaan kuuluvia tehtäviä. Kunnaneläinlääkärin tehtävänimike voi olla muu kuin kunnaneläinlääkäri, esim. valvontaeläinlääkäri tai hygieenikko. Tiettyjen lakien, kuten eläinsuojelu- ja eläintäutilain nojalla kunnaneläinlääkäri on viranomainen.

Kunnan on huomioitava eläinlääkintähuollon henkilöstön työturvallisuus ja jaksaminen.

Ympäristöpalvelut Helmen praktikkoeläinlääkäreiden virkoja on täytetty ~~seitsemän kuusi~~ vuoden 2023⁴ alussa, mutta osa viranhaltijoista on virkavapaalla ja osaa viroista hoidetaan osa-aikaisesti **tai sijaisten avulla**. Oulaisissa on yksi kokoaikainen praktikko ja toiseen virkaan ~~etsitään viransijaista~~, haetaan viranhaltijaa. **Oulaisten ainoa viranhaltija jää virkavapaalle joulukuussa 2023, joten vuoden 2024 alusta lähtien Oulaisissa ei toistaiseksi ole kunnaneläinlääkäriä. Alueen sairastapaukset hoitavat Haapaveden praktikkoeläinlääkärit.**

Haapavedellä on yksi kokoaikainen praktikko ja toinen hoitaa virkaansa 60-80 %:n työajalla. Siikalatvalla ~~kaksi praktikkoa hoitaa virkaansa osa-aikaisesti 60 %:n työajalla. kaikki viranhaltijat / sijaiset hoitavat virkojansa 60 % työajalla. Yhdessä virassa toimii viransijainen täydellä työajalla.~~

Valvontaeläinlääkärit ~~ovat tehneet valvontaa vuoden 2022 huhtikuusta alkaen tekevät valvontatehtäviä~~ kahden henkilön työpanoksella 60 %:n ja ~~80 %:n 90 %:n~~ työajalla. ~~Toinen valvontaeläinlääkäri virka täytettiin 1.4.2022 alkaen.~~ Työaikajärjestelyt jatkuvat vuonna 2023~~4~~.

Eläinlääkäripalveluiden tavoitteena on turvata riittävät eläinlääkäripalvelut kaikkina vuorokauden aikoina. Päivystys on toistaiseksi saatu toimimaan kummassakin päivystyspiirissä ~~haasteista huolimatta. Viranhaltijoita tai vuosiloman sijaisia on vaikea saada~~ valtakunnallisen eläinlääkäripulan vuoksi. Päivystyksissä on jouduttu käyttämään ylimääräisiä päivystyskorvauksia ja ostamaan päivystäjiä ~~mm.~~ Siikalatvalle Oulun kaaren alueelta tai erillisenä ostopalveluna Haapavesi-Oulainen alueelle.

Tehtävien järjestämistä edesauttaa valvontaeläinlääkärit, jotka hoitavat pääosan valvonnasta ja koordinoivat valvontatehtävien hoitoa. Valvonnan tehokasta järjestämistä on auttanut toisen viran perustaminen. ~~Toisen valvontaeläinlääkäri työajasta 10 % on varattu vastaavan eläinlääkäri tehtävien hoitamista varten. Hän toimii myös ympäristöjohtajan varahenkilönä. Käytännössä varattu aika on ollut riittämätön ja vastaavan eläinlääkäri sekä varahenkilönä toimimiseen kuluu 20–50 % ko. valvontaeläinlääkäri työajasta viikosta riippuen. Valvonnan resurssit ovat kuitenkin vuoden 2022 aikana osoittautuneet edelleen riittämättömiksi riittämättömät~~ valvontatehtävien vaativuuden ja määrän kasvaessa. Valvontasuunnitelman mukaisia tarkastuksia ei pystytä suorittamaan suunnitelman mukaisesti ja asia otettiin esille Pohjois-Suomen aluehallintoviraston toimesta valvontayksikköön syyskuussa -23 suoritettulla AJO – käynnillä.

~~Eläinlääkäri vastaanottojen pieneläinpraktiikka on toiminut uusituissa ja nykyaikaistetuissa vastaanottotiloissa pääsääntöisesti hyvin.~~

Eläinlääkintähuollosta vastaa ~~ympäristöpalvelupäällikkö ympäristöjohtaja. Käytännön järjestelyt kuitenkin hoitaa vastaava eläinlääkäri.~~ Oulaisten toimipiste järjestää Oulaisten kaupungin ja Raahen kaupungin Vihannin kylän eläinlääkäripalvelut. Siikalatvan toimipiste Kestilässä vastaa Siikalatvan ja Pyhännän eläinlääkäripalveluista. Haapaveden toimipiste vastaa Haapaveden alueen eläinlääkäripalveluista. Kiireellinen eläinlääkäriapu järjestetään päivystysalueittain.

2.3.1. Työsuojelu ja terveydenhuolto

~~Työterveyshuollosta on vuoden 2022 loppuun saakka vastannut Terveystalo. Haapaveden kaupunki on kilpailuttanut työterveyshuollon järjestämisen uudelleen. Työterveyshuollosta vastaa Mehiläinen.~~

Työsuojelusta on Ympäristöpalvelut Helmestä tehty riskinarviointi ja työsuojeluohje on luettavissa yksikön käytössä olevalla tietokoneen R- asemalla.

Vaikeiden asiakaskohtaamisten tai uhkaavien tilanteiden purkamiseen esim. eläinsuojelutehtävissä voidaan käyttää työterveyshuollon tarjoamaa työnohjausta. Työnohjauksesta sovitaan esimiehen eli **ympäristöpalvelupäällikön-ympäristöjohtajan** kanssa.

2.4. Resurssitarpeen kartoitus

Eläinlääkintähuollon resurssitarpeen kartoitus esitetään liitteessä 1.

2.5. Henkilökunnan pätevyyden ja osaamisen varmistaminen

Kunnan tulee työnantajana huolehtia, että kunnaneläinlääkärin virkaan valitaan tehtävään päteviä henkilöitä. Eläinlääkintähuoltolain 16 §:n mukaan kunnaneläinlääkärin tulee olla laillistettu eläinlääkäri ja virkaan kuuluviin tehtäviin perehtynyt. Tehtäviin valittavilla henkilöillä tulee olla riittävästi osaamista tehtävien hoitoon. Kunnan valvovilla viranomaisilla on oltava riittävä ja asianmukainen hallintomenettelyjen tuntemus sekä kielitaito.

Ympäristöpalvelut Helmessä virkaeläinlääkäreiden, myös sijaisten, oikeudet toimia eläinlääkärinä tarkastetaan Ruokaviraston rekisteripalvelusta ennen kuin virkamääräys allekirjoitetaan.

Eläinlääkäreiden toimenkuvaan kuuluu suorittaa perushoitotoimenpiteet kaikille kotieläimille sekä hallita virkaan kuuluvat virkatehtävät.

Praktikon virkaa kunnaneläinlääkärinä tekevän viranhaltijan ja sijaisen työaikaan kuuluu 3 h virkatehtäviä viikossa **lääkärisopimuksen mukaisesti**. Virkatehtävien hoito on huomioitu peruspalkassa. **Käytännössä muita kuin praktikkaan liittyviä virkatehtäviä praktikkoeläinlääkärit eivät juuri tee.**

Uusille työntekijöille järjestetään perehdytysohjelma, jonka avulla uusi työntekijä saa tiedon yksikön hallinnosta, esimiessuhteista, työsuojeluohjeista ja yksikön toimintatavoista. Perehdytyksestä vastaa **ympäristöpalvelupäällikkö ympäristöjohtaja ja vastaava eläinlääkäri**. Sijaisten perehdytyksestä vastaavat käytännön työtehtävien osalta toimipisteiden eläinlääkärit.

2.6. Koulutussuunnitelma

Kunnan tulee työnantajana huolehtia, että eläinlääkintähuollon henkilöstöllä on riittävät mahdollisuudet osallistua täydennyskoulutukseen. Ammatilliseen täydennyskoulutukseen tulisi päästä osallistumaan vähintään kahdeksana päivänä vuodessa.

Ympäristöpalvelut Helmessä jokaiselle eläinlääkärille laaditaan vuosittain koulutussuunnitelma, jonka ympäristöjohtaja **tai vastaava eläinlääkäri** hyväksyy. Koulutussuunnitelma on edellytys koulutuksiin osallistumiseen. Eläinlääkintähuollon henkilöstöä kannustetaan koulutuksiin mahdollisuuksien ja taloudellisten resurssien puitteissa. Jokainen vakituisessa työsuhteessa oleva eläinlääkäri osallistuu vuosittain AVI:n järjestämiin työkokouksiin ja koulutuksiin.

2.7. Yksityinen palvelutarjonta

Ympäristöpalvelut Helmen alueella on yksi yksityinen eläinlääkäripalveluiden tuottaja Oulaisissa ja yksi Haapavedellä. Muita lähimpiä yksityispalveluiden tarjoajia on Nivalassa, Ylivieskassa ja Kempeleessä. Lisäksi alueella toimii terveydenhuoltopalveluja tarjoavia yksityisiä eläinlääkäreitä mm. Emovetin ja Lehmälääkäreiden palveluksessa.

3 Tietojärjestelmät

Praktiikka

~~Eläinlääkäreillä on käytössä praktiikkatyössä Provet Eläinlääkäreille on otettu joulukuussa 2023 käyttöön yhteinen KliniQ – potilasohjelmisto, jonka käyttökustannuksista työnantaja vastaa. tai muu vastaava asiakasohjelma tietokonelaitteistoinen. Praktiikkaohjelmistojen maksusta vastaavat eläinlääkärit itse. Ympäristöpalvelut Helmessä on harkittu yhteisen asiakasohjelman käyttöönottoa. Sijaisille on maksettu asiakasohjelman lisenssi sijaisuuden ajalle.~~

Tietokoneet ovat olleet eläinlääkäreiden omia, mutta jokaisella vastaanotolla on tarvittaessa yksi tietokone, jolla pääsee kaupungin verkkoon ja sisäisille asemille. **Uuden potilasohjelmiston myötä eläinlääkäreille hankitaan todennäköisesti kaupungin kannettavat tietokoneet.**

Virkatehtävät

Valvontaeläinlääkärit ovat kirjanneet työsuoritteensa ympäristöterveydenhuollon käytössä olevaan Vati-ohjelmaan niiltä osin kuin sen käyttö soveltuu tarkoitukseen. Vati on tullut käyttöön vuoden 2019 alusta. Vatiin on kirjattu tiedot maidontuotantotilojen hygieniatarkastuksista ja elintarvikekohteiden valvonnasta. Eläinsuojelutarkastuksia varten ei ole käytössä ~~yhteistä valtakunnallista~~ ohjelmaa, ja ~~näistä pidetään kirjaa~~ näihin liittyvät asiakirjat säilytetään ~~R-aseman asemalla Excel--taulukossa sekä virkaeläinlääkäreiden henkilökohtaisissa kansioissa.~~

Laatujärjestelmä

Ympäristöpalvelut Helmen eläinlääkintähuollossa ei ole käytössä laatujärjestelmiä.

Eläinlääkintähuollon tietojärjestelmä (Elvi)

~~Elvi on hallinnonalan perusjärjestelmä, joka korvaa vaiheittain käytössä olevan Eliten ja Elviksen. Elitessä, myöhemmin Elvissä, on eläinlääkäri-, eläinkuljettaja-, eläinvälittäjä ja lääkevalmisterekisterit. Lisäksi Elviin tullaan tallentamaan virkatoimituksia, tautitapauksia, tautivastustusohjelmat (MV:n, CAE:n ja scrapien osalta), luvan- ja ilmoituksenvaraiset eläinten pitopaikat sekä rajoittavat määräykset.~~

~~Elvi on toistaiseksi vain Ruokaviraston ja AVI:en käytössä, mutta jatkossa myös kunnaneläinlääkärit tulevat käyttämään Elviä. Käyttöönoton ajankohdasta ei ole tietoa.~~

~~Eläinsuojelulain 39 §:n mukaisten eläinsuojelutarkastusten tallennus ja kohteiden hallinnointi on ollut keskiössä vuonna 2020 käynnistetyssä **ELSU**-projektissa, joka on osa ympäristöterveydenhuollon valvontajärjestelmäkokonaisuuden (YTVK) kehittämishanketta.~~

ELSU-projektissa tuotettava sovellus tulee olemaan Ruokaviraston ja AVI:en lisäksi myös kunnaneläinlääkärien käytössä. ELSU-kirjaukset tulisivat lisäämään merkittävästi valvontaeläinlääkäreiden kirjaustöitä, mikäli sen käyttö tulee pakolliseksi. Eliten käyttö jatkuu rinnakkain uudempien eläinten terveyden ja hyvinvoinnin sovellusten kanssa toistaiseksi. Elitessä on edelleen yksityisten eläinlääkäripalvelutuottajien-, eläinkuljettajien-, eläinvälittäjien- ja lääkevalmisterekisterit, jotka siirretään myöhemmin muihin sovelluksiin.

Traces-TRACES-NT

TRACES-NT eli Trade Control and Expert System (New technology) on komission ylläpitämä internetissä toimiva järjestelmä, jonka tarkoituksena on parantaa elävien eläinten ja eläintuotteiden jäljitettävyyttä sekä valvontaa EU:n jäsenvaltioiden välisessä sisämarkkinakaupassa sekä tuonnissa EU:n ulkopuolisista maista.

Ympäristöpalvelut Helmessä on valvontaeläinlääkäreillä vastaavalla eläinlääkäriellä sekä osalla praktikkoeläinlääkäreistä tunnukset Traces- järjestelmän käyttämiseksi elävien eläinten tuonti- ja vientiasioissa. Eläinlääkärit ovat saaneet koulutusta järjestelmän käyttämiseen ja koulutuksiin on mahdollista osallistua myös jatkossa käyttötaidon ylläpitämiseksi.

Eläinten ja eläinperäisten tuotteiden tuonnissa kolmansista maista on otettu käyttöön **TRACES-NT (New technology)** -järjestelmä TRACES-classicin rinnalle. TRACES-NT:n käyttöön on siirretty elävien eläinten ja niiden sukusolutuotteiden sisämarkkinasiirroissa lokakuun puolivälissä 2021. TRACES-NT:n periaatteet ovat samat kuin Traces Classicissa, mutta uutuutena tullaan ottamaan käyttöön myös todistusten sähköiset allekirjoitukset. Ruokavirastossa on perustettu työryhmä, joka käsittelee Traces-järjestelmään liittyviä asioita. Traces-NT-järjestelmän käyttöön on annettu koulutusta syksyllä 2021. Koulutukseen on Ympäristöpalvelut Helmessä osallistunut toinen valvontaeläinlääkäri sekä osa praktikkoeläinlääkäreistä.

Eläintenpitäjärekisteri

Eläintenpitäjä- ja pitopaikkarekisteri on sovellus eläintenpitäjien ja eläinten pitopaikkojen rekisteröintiä varten. Eläintenpitäjärekisterissä toimii myös erillinen haaskaruokintapaikkojen osio. Yksikön valvontaeläinlääkäreillä on tunnukset eläintenpitäjärekisteriin.

Lammas- ja vuohirekisteri

Lammas- ja vuohirekisteri toimii Ruokaviraston internetsivujen kautta selainpohjaisena. Yksikön valvontaeläinlääkäreillä on tunnukset lammas- ja vuohirekisteriin ja rekisteriä voidaan käyttää valvonnan tukena tilakohtaisten eläinluetteloiden saamiseksi.

Eläintenpitokieltorekisteri

Eläintenpitokieltorekisteriä ylläpitää Oikeusrekisterikeskus ja eläinsuojeluviranomaiset pääsevät selaamaan rekisterin tietoja Ruokaviraston kautta internetissä.

Yksikössä on käyttöoikeudet eläintenpitokieltorekisteriin valvontaeläinlääkärien lisäksi osalla praktikkoeläinlääkäreistä.

Nautarekisteri

Nautaeläinrekisteri on käytössä nautarekisterin viranomaissovelluksen kautta. Valvontaeläinlääkäreillä on käyttöoikeudet nautarekisteriin ja valvontatilojen nautatietoja voidaan käyttää valvonnan tukena.

Pikantti

Valvonnan viranomaisstranet eli Pikantti on vain viranomaisille suunnattu, suljettu verkkopalvelu, joka tehostaa Ruokaviraston toimialan viranomaisten välistä viestintää. Pikantissa jaetaan mm. ohjeita ja tulkintoja ja siellä on myös virtuaalisia työryhmätiloja viranomaisten yhteistyötä varten. ~~Ympäristöpalvelut Helmen eläinlääkäreille on anottu keskitetysti tunnukset Pikantin käyttöön ympäristöpalvelupäällikön toimesta.~~ Kaikilla eläinlääkäreillä tulisi olla tunnukset Pikanttiin ja niiden hakeminen on jokaisen omalla vastuulla.

Naseva ja Sikava

Naseva eli nautatilojen terveydenhuollon seurantajärjestelmä ja Sikava eli sikaloiden terveystuotusrekisteri ovat Ympäristöpalvelut Helmen praktikkoeläinlääkäreiden käytössä, jotka tekevät terveydenhuoltokäyntejä tuotantotiloille. ~~Kyseessä olevat rekisterit eivät ole viranomaisrekisterejä.~~

Kartturi

~~Kartturi-sovelluksella hallinnoidaan helposti leviävien eläintautien vastustustoimenpiteitä. Kartturilla voi myös tehdä raportteja ja listoja tietyn alueen eläintenpitopaikoista. Kartturia voivat käyttää ruokavirastolaiset, läänineläinlääkärit, kunnaneläinlääkärit ja valvontaeläinlääkärit.~~

~~Ympäristöpalvelut Helmessä Kartturia ei ole eläinlääkäreiden käytössä. Helmen ympäristönsuojeluasioita hoitavalla ympäristötarkastajalla on käyttöoikeus Kartturi-sovellukseen.~~

4 Yhteistyö ja viestintä

4.1. Viranomaisten välinen yhteistyö ja viestintä

Eläintautilaissa ja eläinsuojelulaissa on säännöksiä eri viranomaisten velvollisuuksista ilmoituksiin ja yhteistyöhön eläintauti- ja eläinsuojelutapauksissa. Toimivaltaiset viranomaiset noudattavat toiminnassaan suurta avoimuutta. Yleisöllä on oikeus tutustua toimivaltaisten viranomaisten valvontatoimia ja niiden tehokkuutta koskeviin tietoihin sekä valvontaraportteihin (Asetus virallisesta valvonnasta ja muista virallisista toimista (EU) 625/2017). Viranomaisen toiminnan julkisuudesta säädetään myös julkisuuslaissa (621/1999).

Monessa valvontatilanteessa saatetaan tarvita useamman viranomaisen yhteistyötä.

Ympäristöpalvelut Helmessä viestinnästä muille asian hoidossa tarvittaville viranomaisille vastaa asiaa hoitava **virka**eläinlääkäri omien virkatehtäviensä osalta.

Valvontaeläinlääkärit vastaavat aluehallintoviraston vastuulle kuuluvissa asioissa viestinnästä aluehallintovirastoon ja eläinsuojeluasioissa poliisille.

Viestinnästä terveysviranomaisiin ihmisiin tarttuvan eläntaudin epidemiatilanteessa vastaa ympäristöjohtaja.

Ympäristöjohtaja vastaa koko Ympäristöpalvelut Helmen toiminnan viestinnästä.

4.2. Häiriötilanneviestintä

Häiriötilanneviestinnästä vastaa ympäristöjohtaja. Viestintäohjeet sisältyvät häiriötilanne- ja valmiussuunnitelmiin.

5 Maksut

Eläinlääkintähuoltolain mukaan kunta voi periä nk. klinikkamaksua kunnan järjestämistä toimitiloista ja työvälaineistä sekä avustavan henkilökunnan palkkauksesta aiheutuvista kustannuksista. Kunta voi myös osallistua peruseläinlääkäripalveluista ja kiireellisestä eläinlääkärinavusta kotieläimen omistajalle tai haltijalle aiheutuneisiin kustannuksiin. Kunnan valvontaviranomaisen on vahvistettava kunnalle mahdollisesti perittävien klinikkamaksujen suuruudet ja vahvistettaessa on syytä huomioida klinikan varustustaso.

Varmistaakseen, että sairasta eläintä ei jätetä hoitamatta matkoista johtuvien kustannusten takia ja turvataksaan kuntalaisten tasapuoliset oikeudet lakisääteisten peruspalvelujen käyttäjinä, voi kunta asettaa tietyn omavastuuosuuden matkoista johtuviin kustannuksiin ja subventoida eläinlääkäripalveluiden käyttöä omavastuuosuuden ylittävältä osalta.

5.1. Pieneläinlääkintämaksut

Ympäristöpalvelut Helmen eläinlääkintähuollossa peritään pieneläinasiakkailta klinikkamaksuja, jotka on hyväksynyt alueellinen ympäristöterveyslautakunta. Voimassa olevat klinikkamaksut löytyvät ajankohtaisesta julkisesta taksasta.

5.2. Subventiot

Ympäristöpalvelut Helmen kunnissa maksetaan subventioita Haapaveden ja Oulaisten kaupungeissa sekä Siikalatvan ja Pyhännän kunnissa toistaiseksi. Vihannin kylän osalta sairaskäynneistä tuotantotiloille ei Raahen kaupunki maksa subventioita.

6 Valvonnan toimeenpano

Eläinten terveyden ja hyvinvoinnin valvonnan tavoitteena on toteuttaa eläintautilaissa, eläinsuojelulaissa, eläinten lääkitsemislaissa sekä sivutuotelainsäädännössä asetettuja päämääriä.

Eläinten terveyden ja hyvinvoinnin valvontaa toteutetaan yhteistyössä muiden viranomaisten kuten aluehallintoviraston, kunnan maatalousasiamiesten ja ELY- keskuksen kanssa. Tarvittaessa yhteistyökumppanina toimii myös poliisilaitos.

Valvontaa toteutetaan sekä ennalta suunniteltuna valvontana että epäilyyn perustuvana valvontana. Ennalta suunniteltua valvontaa ovat mm. otantaan perustuva valvonta kuten EU-eläinsuojelutarkastukset ja **täydentävien ehtojen ehdollisuuden** valvonta. Näitä valvontoja suorittavat aluehallintoviraston läänineläinlääkärit. Kunnallisen valvonnan puolella ennalta suunniteltua valvontaa ovat mm. ilmoituksensvaraisten eläintenpitopaikkojen tarkastukset. Epäilyyn perustuvaa valvontaa tehdään eniten eläinsuojelulain puitteissa.

7 Eläinten terveyden valvonta

Euroopan parlamentin ja neuvoston asetusta (EU) 2016/429 eli ns. eläinterveyssäännöstöä on sovellettu 21.4.2021 alkaen. Uudistuksen johdosta myös kansallinen eläintautilaki ja sen alaiset asetukset on uudistettu ja myös niitä on sovellettu 21.4.2021 alkaen.

Eläinterveysviranomaisen tekemään tarkastukseen tai tutkimukseen, joka liittyy eläinterveyttä koskevien säädösten noudattamisen valvontaan, sovelletaan, mitä valvonta-asetuksessa (EU 625/2017) säädetään virallisesta valvonnasta.

7.1. Eläintautivalmius

Varautuminen helposti leviävien eläintautien leviämisen uhkaan on keskeinen osa eläinten terveyden valvontaa. Tautitapausten varhainen havaitseminen, nopeasti käynnistettävät hallintatoimet ja kustannustehokkuus toimenpiteiden valinnassa taudin torjunnan vaarantumatta sekä tarvittavan välineistön nopea saatavuus vaativat etukäteissuunnittelua, koulutusta ja käytännön harjoittelua. Ruokavirasto ja aluehallintovirasto johtavat toimintaa helposti leviävien eläintautien torjunnassa. Aluehallintovirasto laatii aluekohtaiset valmiussuunnitelmat sekä ylläpitää valmiusvarastossaan välineitä ja tarvikkeita mahdollisen taudin nopean toteamisen ja hävittämisen mahdollistamiseksi.

Ympäristöpalvelut Helmen valvontaeläinlääkärit vastaavat toimialueellaan eläintautilain ja sen nojalla annettujen säännösten täytäntöönpanosta ja noudattamisen valvonnasta yhteistyössä alueen muiden virkaeläinlääkäreiden kanssa. Virka-aikana Vihannin kylän eläintautivalvonnasta vastaa Kalajoen **peruspalvelukuntayhtymän kaupungin** valvontaeläinlääkäri. Päivystysaikana Vihannin kylän alueen kiireelliset eläintautitehtävät kuuluvat Ympäristöpalvelut Helmen päivystävälle virkaeläinlääkärille.

Ympäristöpalvelut Helmen valvontaeläinlääkäreistä toinen toimii myös valmiuseläinlääkärinä. Valmiuseläinlääkärit saavat lisäkoulutusta helposti leviävien eläintautien vastustustyöhön. Ruokavirasto järjestää vuosittain kansallisen koulutuspäivän valmiuseläinlääkäreille eli ns. valmiuspäivän. Valmiuseläinlääkäriin pääsy koulutukseen varmistetaan vuosittain. Myös aluehallintovirasto järjestää alueensa valmiuseläinlääkäreille oman vuosittaisen koulutuspäivän, jonka teema vaihtelee käytännön kenttäharjoituksesta paperilla tehtäviin harjoituksiin. Lisäksi aluehallintovirasto antaa koulutusta eläintauti- ja eläinsuojeluasioissa kaikille alueensa virkaeläinlääkäreille pääsääntöisesti joka vuosi. Kaikki Ympäristöpalvelut Helmen kunnaneläinlääkärit osallistuvat aluehallintoviraston edellä mainittuihin koulutustilaisuuksiin.

Eläinlääkäreiden toiminta alueellisesti **eritys-häiriö**tilanteissa ja poikkeusoloissa on kuvattu häiriötilannesuunnitelmassa, joka on tehty yhteistyössä **Kallion-Ylivieskan kaupungin ympäristöterveydenhuollon** ja **Selänteen peruspalvelukuntayhtymien-Haapajärven kaupungin**

ympäristöterveydenhuollon sekä Kalajoen ympäristöterveydenhuollon yhteistoiminta-alueen kanssa-kaupungin ympäristöterveydenhuollon kanssa.

Häiriötilanteessa, kun helposti leviävän eläintaudin uhka niin vaatii, voidaan keskeyttää normaali eläinten sairauden- ja terveydenhoito sekä siirtyä päivystyskäytäntöön, jossa annetaan vain kiireellistä eläinlääkintäapua. Näin saadaan praktiikkaa tekeviä kunnaneläinlääkäreitä irrotettua normaaleista työrutiineista valvontaeläinlääkäreiden avuksi. Tarvittaessa voidaan apuna käyttää viereisten yhteistoiminta-alueiden eläinlääkäreitä. Lisäksi aluehallintoviraston läänineläinlääkäreillä on oikeus tarvittaessa määrätä kunnaneläinlääkäri toimimaan myös muun kunnan alueella aluehallintoviraston toimialueella. Ruokavirastolla on vastaava oikeus kaikkien eläinlääkärien ja koko maan osalta.

7.2. Eläintautiepäilyt ja tapaukset

Tarttuvat eläintaudit ovat eläinterveysäänöstön nojalla luetteloituja, muita ilmoitettavia tai uusia eläintauteja. Jokaista eläinlääkärää koskee velvoite ilmoittaa edellä mainittuihin kuuluvista eläintaudeista. Kunnaneläinlääkärillä ja aluehallintovirastolla on velvollisuus ilmoittaa luetteloidun, muun ilmoitettavan tai uuden eläintaudin esiintymisestä tai epäilystä maa- ja metsätalousministeriön muista torjuttavista, valvottavista ja muista ilmoitettavista eläintaudeista, eläintautien ilmoittamisesta ja mikrobikantojen toimittamisesta antaman asetuksen (325/2013) mukaisesti.

Epäily tarttuvan eläintaudin esiintymisestä voi syntyä joko tuotantotilalla tai näytteen tutkimuksen yhteydessä laboratoriossa. Tuotantotilalla epäily voi syntyä eläimen tai eläinryhmän kliinisten oireiden tai tuotannon tunnuslukujen muutosten perusteella. Jos kunnaneläinlääkäri tilalla ollessaan epäilee tai toteaa eläimen sairastavan edellä mainittuihin kategorioihin kuuluvaa eläintautia taikka vastaanottaa toiselta eläinlääkäriltä tällaisen ilmoituksen, on hänen ilmoitettava asiasta välittömästi läänineläinlääkärille. Ilmoitus on tehtävä myös päivystysaikana. Epäilyn kynnyks on pidettävä riittävän alhaisena, koska Suomessa vallitseva hyvä eläintautitilanne saattaa erityisesti lisääntyvän kansainvälisen eläinkaupan ja muun liikenteen vuoksi muuttua nopeasti. Mikäli läänineläinlääkäri ei ole tavoitettavissa, on ilmoitus asiasta tehtävä Ruokavirastoon. Praktikkona toimivan kunnaneläinlääkärin tulee ilmoittaa asiasta myös valvontaeläinlääkärille virka-aikana. Jatkotoimet asian hoitamiseksi käynnistyvät aluehallintoviraston johdolla. Jos kyseessä on virallinen eläintautiepäily, aluehallintovirasto voi antaa pitopaikalle välttämättömiä toimenpiteitä koskevan päätöksen taudin leviämisen estämiseksi. Päätöksen siitä, onko kyseessä virallinen eläintautiepäily, tekee aluehallintovirasto. Eläintautitilanteessa AVI varmistaa riittävät toimenpiteet tartunnan leviämisen ehkäisemiseksi. Taudin alkuperän ja levinneisyyden selvittäminen, tapauksen jälkihoito sekä yhteistyö elinkeinon kanssa vahinkojen minimoimiseksi sekä uusien tartuntojen torjumiseksi tehdään AVI:n johdolla.

Pikantista löytyy valmiuskansion osat, jossa on ensivaiheen toimintaohjeet helposti leviävien eläintautien varalle.

Mikäli praktikkona toimiva kunnaneläinlääkäri epäilee tai toteaa jonkin välittömästi muille terveysviranomaisille ilmoitettavista taudeista, ilmoittaa hän viimeistään seuraavana arkipäivänä asiasta terveysvalvonnan johtajana toimivalle ympäristöjohtajalle sekä valvontaeläinlääkärille. **Terveysvalvonnan johtajan Ympäristöjohtajan** kanssa sovitaan

tapauskohtaisesti ilmoitusmenettelystä eteenpäin **sen kunnan hyvinvointialueen** tartuntatautien torjunnasta vastaavalle **terveyskeskuksen** lääkärille, jonka **vastuu** alueella tauti esiintyy. **Yhteystiedot terveyskeskusten lääkäreille löytyvät erityistilannesuunnitelmasta. Lääkäreiden yhteystiedot löytyvät häiriötilannesuunnitelmasta.**

Kuukausiyhteenvedo

Kunnaneläinlääkäriin on toimitettava kuukausiyhteenvedo alueellaan todetuista eläintaudeista kuukausittain aluehallintovirastoon. Yhteenvedo on toimitettava seuraavan kuun 15. päivään mennessä. Samassa kunnassa tai yhteistoiminta-alueella virkaeläinlääkärit voivat toimittaa myös yhteisen ilmoituksen.

Ympäristöpalvelut Helmessä virkaeläinlääkärit toimittavat itse henkilökohtaisen kuukausiyhteenvedon Pohjois-Suomen aluehallintovirastoon.

7.3. Zoonoosien valvonta

Osa eläintaudeista voi tarttua myös ihmiseen aiheuttaen ihmisen sairastumisen. Esimerkkejä tällaisista taudeista on salmonellatartunnat ja eräät influenssat. Tartunta on mahdollinen myös ihmisestä eläimeen.

Kunnaneläinlääkäriä koskee velvoite ilmoittaa erikseen lueteltujen zoonoosien esiintymisestä **terveyskeskuksen hyvinvointialueen** tartuntataudeista vastaavalle lääkärille. Velvoite on kirjattu eläintautilain 22 §:ään ja asetuksen 325/2021 20 §:ään.

Praktikkoina toimivat kunnaneläinlääkärit ilmoittavat eläimissä todetuista zoonooseista viimeistään seuraavana arkipäivänä **terveysvalvonnan johtajana toimivalle ympäristöpalvelupäällikölle ympäristöjohtajalle** sekä valvontaeläinlääkäreille.

Ympäristöjohtajan kanssa sovitaan tapauskohtaisesti ilmoitusmenettelystä eteenpäin **sen kunnan hyvinvointialueen** tartuntatautien torjunnasta vastaavalle **terveyskeskuksen** lääkärille, jonka alueella tauti esiintyy. Yhteystiedot **terveyskeskusten** lääkäreille löytyvät **erityishäiriö**tilannesuunnitelmasta. Ilmoitettavat zoonootit on lueteltu asetuksen 325/2021 20 §.

7.4. Eläintauteja tutkivat laboratoriot

Ruokavirasto ylläpitää julkista rekisteriä vastustettavia eläintauteja tutkivista laboratorioista. Eläintautiepäilyssä asiaa hoitava virkaeläinlääkäri tarkastaa mihin laboratorioon ja miten näytteet tulee lähettää.

7.5. Pakollinen ja vapaaehtoinen terveysvalvonta

Joillekin lakisääteisesti vastustettaville eläintaudeille on erillislainsäädännöllä säädetty mahdollisuudesta vapaaehtoiseen terveysvalvontaan. Munintakana-, broileri- ja kalkkunaparvia, uudistuseläimiä tuottavia sikaloita ja nautaeläimiä sperman keräysasemalle toimittavia, tai **tietyissä tapauksissa** raakamaitoa tuottavia nautojen pitopaikkoja koskee pakollinen salmonellavalvonta (MMM:n asetus 316/2021). Pitopaikat voivat liittyä vapaaehtoiseen terveysvalvontaan lampaiden ja vuohien maedi-visnan/CAE:n, tai kalojen BKD:n varalta. (MMM:n asetus 319/2021).

Terveysvalvontaohjelmiin liittyy säännöllinen käynti pitopaikoissa ja näytteenotto tai näytteenoton seuranta. Tilakäyntien tiheys riippuu useimmiten eläintenpidon tarkoituksesta

tai pitopaikan eläinten terveystarkastuksesta.

Vapaaehtoiseen terveystarkastukseen pitopaikkojen on erikseen liityttävä aluehallintovirastoon lähetettävällä ilmoituksella. Aluehallintovirasto antaa näille vapaaehtoiseen terveystarkastukseen kuuluville eläinten pitopaikoille terveystarkastusta koskevan päätöksen. Pakolliseen terveystarkastukseen kuuluville pitopaikoille ei anneta terveystarkastusta.

Ympäristöpalvelut Helmen alueella on kolme (3) lammastilaa, jotka kuuluvat vapaaehtoiseen maedi-visna tarkastusohjelmaan.

Valvontaeläinlääkäreiltä löytyy luettelo pitopaikoista, joita lampaiden terveystarkastusohjelmat koskevat sekä kaikki asiakirjojen kopiot tarkastusohjelmiin kuuluvista tiloista, mukaan lukien tilojen voimassa olevat terveystarkastukset.

Lampaiden ja vuohien terveystarkastusohjelmien näytteenottoa ja tarkastusta koordinoi kunnan tasolla valvontaeläinlääkäri. Näytteenoton ja tarkastuskäynnin pyytäminen ajallaan on toimijan vastuulla. Näytteenoton voi suorittaa valvontaeläinlääkäri tai praktikkoeläinlääkäri.

Valvontakäynnin suorittanut virkaeläinlääkäri huolehtii asianmukaisten tietojen lähettämisestä aluehallintovirastoon. Valvontakäynti on toimijalle maksullinen ja laskutus tapahtuu aluehallintoviraston kautta (MMM:n asetus kunnaneläinlääkärien maksullisista suoritteista 1044/2017).

7.6. Vesiviljelylaitosten terveystarkastus

Ympäristöpalvelut Helmen alueella ei ole vesiviljelylaitoksia. Toimialueella on yksi luonnonravintolammikko, jossa kasvatetaan kuhaa. Luonnonravintolammikko sijaitsee Haapavedellä ja sen tarkastuksesta vastaavat valvontaeläinlääkärit. Valvojan pätevyys varmistetaan sillä, että valvontaeläinlääkärit voivat tarvittaessa osallistua Ruokaviraston tai aluehallintoviraston järjestämiin asioita koskeviin koulutuksiin.

Kuhan kasvatukseen ei liity suuria kalatautien leviämiskeskejä. Tarkastusta tehdään Ruokaviraston ja aluehallintoviraston laatiman tarkastussuunnitelman mukaisesti riskiperusteisesti. Luonnonravintolammikon tarkastusta on suoritettu viimeksi vuonna 2016.

7.7. Kyyhkyslakat

Rekisteröityjen harrastelintujen pitopaikkojen tiedot löytyvät eläintenpitäjärekisteristä. Ympäristöpalvelut Helmen alueella toimii yksi kyyhkyslakka, joka sijaitsee Siikalatvalla.

7.8. Muu eläintautitarkastus ja tautiseuranta

Ruokavirasto pyytää vuosittain seuranta-näytteiden ottamista erillisen suunnitelman mukaisesti. Suurin osa pyydettyistä näytteistä perustuu EU:n yhteiseen lainsäädäntöön ja Ruokavirasto on raportointivelvollinen seurantaohjelmien toteutumisesta maa- ja metsätalousministeriölle sekä Euroopan Unionille. Seuranta-näytteitä voidaan ottaa esimerkiksi lintuinfluenssan varalta.

Ympäristöpalvelut Helmen toimialueella tapahtuvasta eläintautiseuranta-näytteiden otosta vastaavat pääasiassa valvontaeläinlääkärit Ruokaviraston tai aluehallintoviraston antamien määräysten mukaisesti. Näytteet voi ottaa tarvittaessa myös praktikkoeläinlääkäri. Näytteet otetaan määräajassa ja lähetetään ohjeiden mukaisesti tutkimuksiin.

Turkiseläinten ~~SARS-CoV-2- H5N1-~~ eli lintuinfluenssaseuranta ~~tehdään~~ on vuonna 2023 tehty turkistiloilla, joilla on minkkejä ja / tai pitkäkarvaisia kettueläimiä. ~~muita näätäeläimiä tai supikoiria. Komission täytäntöönpanoasetus (2021/788) edellyttää seuranta niillä turkistarhoilla, joilla on yli 500 täysikasvuista siitoseläintä siitosjakson alussa. Tätä pienempien tarhojen seuranta on päätetty kansallisesti. Ruokavirasto on ohjeistanut seurantaan kuuluvia turkistarhoja näytteiden määrästä ja lähettämisestä. Seuranta jatkuu komission päätöksen mukaisesti 31.3.2023 saakka. Seuranta jatkuu mahdollisesti vuoden 2024 aikana.~~

Ympäristöpalvelut Helmen alueella on kaksi turkistarhaa, jotka on tutkittu vuonna 2023 H5N1- vasta-aineiden varalta.

Afrikkalaisen sikaruton vastaisena varotoimena on sikojen ulkona pito kielletty MMM:n asetuksella 404/2021. Ulkona pito on sallittua vain, jos sikojen aitaus on asetuksen vaatimusten mukainen ja toimija on tehnyt sikojen ulkonapidosta etukäteen ilmoituksen kunnaneläinlääkärille. Sikoja on mahdollista ulkoiluttaa myös kytkettynä (lähinnä minisiat). Kunnaneläinlääkäri valvoo alueellaan sikojen ulkonapitokiellon noudattamista ilmoituksen saatuaan tai epäilytapauksissa.

Ympäristöpalvelut Helmen alueella valvontaeläinlääkärit valvovat sikojen ulkona pitoa tarvittaessa. ~~Yhdellä alueen kotieläinpihoista on tarkastetut, asetuksen vaatimukset täyttävät, aitaukset sikojen ulkona pitoa varten.~~

7.9. Eläinten keinollinen lisääntyminen

Kunnaneläinlääkäri valvoo karanteeneja, sperman keräysasemia, alkioiden keräysryhmiä, alkioiden tuotantoryhmiä sekä spermavarastoja ja suorittaa niissä tarvittavat säännölliset tarkastukset.

Ympäristöpalvelut Helmen toimialueella ei tiettävästi ole hevosten alkionsiirtoja tekeviä ryhmiä.

8 Eläinten lääkitsemisen valvonta

EU:n eläinlääkeasetusta alettiin soveltaa yhdessä kansallisen lainsäädännön kanssa 28.1.2022 lähtien. Suuri osa kansallisista asetuksista on vielä muuttamatta, joten lainsäädännön siirtymävaihe jatkuu toistaiseksi.

Lääkitsemislain mukaisia valvontaviranomaisia ovat Ruokavirasto, aluehallintovirastot sekä kunnaneläinlääkärit aluehallintoviraston määräyksen mukaisesti eläinten pitopaikoissa.

Lainsäädännön mukaan eläinlääkärillä on oikeus luovuttaa lääkkeitä varalle terveydenhuoltoon kuuluville tiloille tiettyjen sääntöjen mukaan. Tämä lisää karjanomistajien itsensä suorittamia lääkitysten aloittamisen määrää. Lainsäädännössä säädetään mikrobilääkkeiden käyttöperiaatteista ja yritetään näin edistää mikrobilääkkeiden hallittua

käyttöä. Terveystuotoeläinlääkärillä ja tilalla tulee varalle luovuttamista varten olla lääkkeidenluovutus sopimus.

Lääkitsemisen valvonnan tavoitteena on elintarviketurvallisuuden ylläpitäminen, väestöterveyden suojeleminen sekä eläinten terveyden ja hyvinvoinnin edistäminen. Ruokaviraston monivuotisen valvontaohjelman mukaan tavoitteet saavutetaan tuotantoeläinten pitopaikoissa tehtävällä valvonnalla sekä toisaalta eläinlääkäreiden valvonnalla.

Valvonnan kattavuuden kannalta on keskeistä tunnistaa suuririskiset valvontakohteet. Eläinlääkäreiden valvonnan kattavuustavoite on 4-5 %.

Tuotantotilojen valvonta kohdistetaan ensisijaisesti epäilyihin sekä laitosten omavalvonnassa tai vierasainevalvonnassa todettujen lääkeainepositiivisten tuotantotilojen valvontaan. Lisäksi aluehallintovirastot tekevät otantaan perustuvia tuotantotilojen valvontoja. Valvonnan tehokkuuden lisäämiseksi nämä valvonnat yhdistetään eläinsuojeluvalvontoihin tai vierasainevalvonnan näytteenottoihin tiloilta.

Tuotantotiloilla valvonnan tulee olla kattavinta nauta- ja sikatiloilla ja näiden valvontatavoitteeksi on koko maan tasolla laitettu yhteensä 100 tilaa.

Osa eläinlääkäreiden valvonnasta tehdään yhdistämällä tuotantotilan ja eläinlääkärin tarkastus.

9 Sisämarkkinakauppa, vienti ja tuonti

9.1. Sisämarkkinakauppa

Elävien eläinten ja niistä saatavien sukusolutuotteiden sisämarkkinakaupan ehdoista ja valvonnasta säädetään sellaisenaan sovellettavassa EU:n eläinterveyssäännöstössä 2016/429 ja sen nojalla annetuissa delegoiduissa asetuksissa ja täytäntöönpanoasetuksissa sekä EU:n valvonta-asetuksessa 2017/625. Eri viranomaisalojen tehtävistä ja toimivallasta sisämarkkinakaupassa säädetään puolestaan kansallisessa eläintautilaissa 76/2021. Aluehallintovirastot hyväksyvät eläintautilain 39 §:n nojalla alueensa sisämarkkinakauppaan hyväksytyt laitokset (mm. keinosiemennystoimijat ja siipikarjan vientilaitokset). Hyväksynnän ehtojen toteutumisen valvonnasta vastaa kunnaneläinlääkäri (Eläintautilaki 69 §).

Sisämarkkinakaupan toimijoita koskeva rekisteröintivelvoite poistui uuden eläintautilain 76/2021 myötä. Toimijoiden, jotka siirtävät jäsenvaltiosta toiseen tiettyjä eläinlajeja, tuotteita, tai eläintaudin aiheuttajamikrobeja ja -loisia on haettava Ruokaviraston suostumusta tai lupaa (Eläintautilaki 49 § ja 64 §).

Ruokavirasto ilmoittaa rekisteröinneistä ja tuontiluvista ohjeineen aluehallintovirastoon ja tapauskohtaisesti myös kunnaneläinlääkärille tai muulle valvovalle virkaeläinlääkärille. AVI:ssa ja kunnassa nämä ilmoitukset kirjataan ylös huomioiden erityisesti, mitkä eläinlajit tai tuotteet ovat kyseessä.

9.1.1. Sisämarkkinatuonti

Sisämarkkinakaupassa aluehallintovirasto ja kunnaneläinlääkäri seuraavat saapuvia eriä Traces- järjestelmään kirjattujen tuonti-ilmoitusten kautta. Tarvittaessa saapuneet tuontierät tarkastetaan. Kaikki Suomeen saapuneet märehitjät, siat ja kameli- ja hirvieläimet tarkastetaan Ruokaviraston ohjeiden mukaisesti 2-5 päivän sisällä saapumisesta. Muiden toimijoiden osalta suositellaan tarkastettavaksi ensimmäinen saapunut erä ja seuraavien tarkastusten tarve arvioidaan ensimmäisen tarkastuksen perusteella. Jokaiselta toimijalta tulisi tarkastaa vähintään yksi saapunut erä vuodessa.

Ympäristöpalvelut Helmessä tarkastusten koordinoinnista vastaa valvontaeläinlääkäri. Tarkastuksen voi suorittaa kuka tahansa virkaeläinlääkäri Helmen alueella. Tarkastuksissa toimitaan aluehallintoviraston ohjeiden mukaisesti, erityisesti mikäli tuontierä ei vastaa ilmoitusta tai täytä tuonnin ehtoja. Suomeen saapuvien erien mukana tulee seurata lähtömaassa virkaeläinlääkäriin myöntämä TRACES NT- järjestelmässä laadittu terveystodistus ja muut tarvittavat asiakirjat. Toimijan velvollisuutena on itse tarkastaa kaikki vastaanottamansa erät.

~~Valvontaeläinlääkäreillä~~ **Vastaavalla eläinlääkärillä** ja osalla praktikkoeläinlääkäreistä on valmiudet käyttää Traces NT- järjestelmää ja tuontierien tarkastukset pystytään kirjaamaan suoraan Traces- järjestelmän valvontaosioon.

9.1.2. Sisämarkkinavienti

Sisämarkkinaviennissä toimijan on pyydettävä valvovalta kunnaneläinlääkäriltä lähetettävien erien tarkastamista. Poikkeuksena ovat erät, joiden vientiin liittyvät tarkastukset ja asiakirjat voi tehdä myös toimija tai muu kuin virkaeläinlääkäri. Kunnaneläinlääkäri tarkastaa lähetyksen ennen sen vientiä ja laatii tarkastuksen perusteella kyseisen eläinlajin ja tuotteen tiedot sisältävän terveystodistuksen TRACES NT- järjestelmässä.

Ympäristöpalvelut Helmessä vientiin tarvittavia tarkastuksia ja terveystodistuksia tekevät pääsääntöisesti praktikkoeläinlääkärit. ~~Valvontaeläinlääkäri~~ **Vastaava eläinlääkäri** voi tarvittaessa auttaa praktikkoeläinlääkäriä Traces- ohjelman käytössä. Mikäli ~~valvontaeläinlääkäri~~ **vastaava eläinlääkäri** ei ole käytettävissä vientiasiaan liittyen, kirjoitetaan Traces- todistus läänineläinlääkäriin avustuksella.

9.2. Vienti EU:n ulkopuolisiin maihin

Viejä pyytää eläinlääkäriltä tarkastusta vientiä varten ja selvittää itse vientiehdot. Viejän on varmistettava huolella, että vientikohdemaan vaatimat ehdot viennille täyttyvät. Jos kyseisten eläinten tai tuotteiden viennistä on tehty sopimus kohdemaan ja Suomen tai EU:n välillä, viennissä on noudatettava tämän sopimuksen ehtoja.

Jos vietävien eläinten tai tuotteiden viennistä on tehty sopimus kohdemaan ja Suomen tai EU:n välillä, viennissä käytettävä eläinterveystodistus voidaan tehdä tämän sopimuksen mukaisesti. Muussa tapauksessa viejä selvittää eläinterveystodistukseen sisältyvät vaatimukset kohdemaan viranomaisilta. Ruokavirasto laatii eläinterveystodistusten mallit kohdemaan ehtojen pohjalta. Lemmikkien viennissä myös kunnaneläinlääkäri voi laatia

todistuksen. Todistukset tulisi toimittaa Ruokavirastoon, jotta ne saataisiin tarvittaessa todistuksia myöntävien virkaeläinlääkäreiden ja muiden viejien tietoon.

~~Turvapaperille laadittuja eläinterveystodistuksia kuten Japanin, Korean ja Venäjän Pre-export todistusohjia on tilattava Ruokavirastosta. Vain virkaeläinlääkäri voi tilata ja laatia vientitodistuksia.~~

Ympäristöpalvelut Helmessä kolmansien maiden vientiin tarvittavia tarkastuksia ja terveystodistuksia elävien eläinten osalta tekevät ~~tarvittaessa~~ praktikkoeläinlääkärit ja ~~valvontaeläinlääkärit yhteistyössä~~. Praktikkoeläinlääkäri ottaa tarvittavat näytteet. Vientivaatimusten selvittäminen on viejän vastuulla. Laitoksiin tai elintarvikehuoneistoihin liittyvät viennit eläimistä saatavien elintarvikkeiden osalta ovat ~~pääsääntöisesti~~ valvontaeläinlääkärien vastuulla. Turvapaperille painettujen eläinterveystodistusten ~~myöntäminen~~, tilaaminen, arkistointi ja raportointi ~~Japanin, Korean ja Venäjän pre-export~~ vientien osalta on valvontaeläinlääkärien vastuulla.

Laitosten ja elintarvikehuoneistojen pyytämät todistukset laskutetaan kunnan puolesta suoraan vientilaitokselta tai -huoneistolta.

9.3. Tuonti EU:n ulkopuolelta ja eläinlääkinnällinen rajatarkastus

Ruokavirasto suunnittelee, ohjaa ja kehittää virallista valvontaa valvonta-asetuksen (2017/625), lemmikkieläinasetuksen (Komission asetus 2013/576) ja lain eläinten sekä eräiden tavaroiden tuontivalvonnasta 1277/2019 soveltamisalalla.

Ruokavirasto vastaa valvonta-asetuksessa ja lemmikkieläinasetuksessa jäsenvaltiolle ja toimivaltaiselle viranomaiselle säädetyistä unioniin tuotavien eläinten ja tavaroiden virallista valvontaa koskevista tehtävistä, ellei niitä ole säädetty Tullin tehtäväksi. Tulli vastaa mm. eläinten ja tavaroiden virallisesta valvonnasta saapumispaikoilla.

EU:n ulkopuolelta ns. kolmansista maista tuotavat elävät eläimet ja eläinperäiset tuotteet saapuvat Suomeen aina eläinlääkinnällisen rajatarkastusaseman kautta. Tuodut erät eivät yleensä aiheuta toimenpiteitä alue- tai paikallistasolla. ~~Joissakin tapauksissa tuonnin salliminen edellyttää erityistä jälkivalvontaa määräpaikassa, esim. Venäjältä tuotujen hevosten kohdalla sekä tiettyjen sivutuotteiden ollessa kyseessä.~~

Ruokavirasto tekee mahdolliset hallintopäätökset eläinlääkinnällisestä rajatarkastuksesta annetun lain eläinten sekä eräiden tavaroiden tullivalvonnasta perusteella tilanteessa, jossa eläin on päässyt tullin tarkastuksen ohi laittomasti Suomeen. Usein puutteet todetaan esim. eläinlääkäriin vastaanotolla ja todetaan lemmikin asiakirjojen tai tunnistuksen olevan puutteellinen verrattuna lemmikkiasetuksen vaatimuksiin.

Jos eläimellä on tarttuvien tautien oireita, aluehallintovirasto arvioi, onko kyseessä virallinen eläintautiepäily. Virallisen epäilyn ollessa kyseessä tehdään toimenpiteet eläintautilain mukaisesti.

Ympäristöpalvelut Helmessä toimitaan Ruokaviraston ohjeiden mukaan, mikäli Ruokavirasto ilmoittaa, että toimialueelle on saapumassa kolmansista maista eläin- tai tuote-eriä, joissa on syytä epäillä eläintautiriskiä tai että erä on tuotu laittomasti maahan. Todettaessa eläinlääkäreiden vastaanotolla, että maahan tuodun lemmikin asiakirjoissa on epäselvyyttä tai puutteita, on kyseinen virkaeläinlääkäri suoraan yhteydessä läänineläinlääkäriin ohjeiden saamiseksi.

10 Eläinten hyvinvoinnin valvonta

Uusi laki eläinten hyvinvoinnista (693/2023) astuu voimaan 1.1.2024. Samalla kumoutuu aiempi eläinsuojelulaki (247/1996) ja eläinsuojeluasetus (396/1996). Eläinten hyvinvoinnin valvonnalla kunnan eläinlääkintähuollossa tarkoitetaan eläinten hyvinvointilain, eläinkuljetuslain ja eläinkuljetusasetuksen sekä näiden nojalla annettujen säädösten perusteella tehtävää eläinsuojeluvalvontaa. Eläinsuojeluviranomaisten tehtävänä on valvoa, että eläimiä hoidetaan, kohdellaan, käytetään ja kuljetetaan eläinsuojelusäädösten mukaisesti.

Kunnaneläinlääkäri ja poliisi valvovat eläinsuojelulain, eläinten hyvinvointilain, eläinkuljetuslain ja EU:n eläinkuljetusasetuksen sekä niiden nojalla annettujen säädösten ja määräysten noudattamista kunnan alueella. Myös terveystarkastajat (ympäristöterveystarkastajat) ovat kunnassa eläinsuojeluviranomaisia.

Ympäristöpalvelut Helmessä eläinsuojelua tekevät pääsääntöisesti valvontaeläinlääkärit. Valvontaeläinlääkärit eivät tee lainkaan praktiikkaa eivätkä osallistu päivystyksiin. Valvontatehtäviä voidaan jakaa kuormittavuuden vähentämiseksi sekä tehokkaan valvonnan eli riittävän nopeasti tehtävän valvontakäynnin varmistamiseksi erikseen sovittavalla tavalla. Valvontaeläinlääkärien loma-aikoina sekä päivystysaikana eläinsuojeluvalvonnasta vastaavat praktiikkaa tekevät kunnaneläinlääkärit.

Vihannin kylän osalta eläinsuojeluvalvontaa suorittaa virka-aikoina Kalajoen peruspalvelukuntayhtymän-kaupungin valvontaeläinlääkäri tai tämän poissa ollessa Kalajoen ja/tai Raahen praktikkoeläinlääkärit. Päivystysaikana Ympäristöpalvelut Helmen virkapraktikkoeläinlääkärit hoitavat myös Vihannin kylän alueen kiireelliset tapaukset.

~~Valvonnan apuna voidaan käyttää paremmin pareittain tehtäviä yhteistarkastuksia, kun valvontaa tekeviä eläinlääkäreitä on kaksi. Ympäristöpalvelut Helmen alueella parityöskentely epäilyyn liittyvillä eläinsuojelutarkastuksilla on otettu säännönmukaiseen käyttöön syksystä 2019 alkaen. Kaikki eläinsuojelutarkastukset on ohjeistettu tekemään pareittain vuodesta 2021 alkaen.~~ Yhteiskäynnille pyydetään tarvittaessa avuksi toinen virkaeläinlääkäri tai esim. terveystarkastaja ympäristöterveystarkastaja, mikäli toinen valvontaeläinlääkäreistä on estynyt tai lomalla.

Oulun eteläisellä alueella on neljän yhteistoiminta-alueen kesken lisäksi solmittu yhteistyösopimus, joka oikeuttaa valvontaeläinlääkäreitä olemaan läsnä toisen valvontaeläinlääkäriin eläinsuojelutarkastuksella yli kuntarajojen.

Voimassa olevan eläinsuojelulainsäädännön noudattamista valvotaan sekä epäilyyn perustuvilla tarkastuksilla että luvan- ja ilmoituksenvaraisen toiminnan valvontasuunnitelman mukaisilla tarkastuksilla.

Jokaisesta eläinsuojelutarkastuksesta kirjoitetaan tarkastuskertomus. Jos tarkastuksessa havaitaan, että eläinsuojelulainsäädäntöä on rikottu, ryhtyy valvontaeläinlääkäri tai muu tarkastuksen suorittanut virkaeläinlääkäri lainsäädännön edellyttämiin toimenpiteisiin. Toimenpiteenä voi olla esimerkiksi **eläinsuojelulain 42 §:n eläinten hyvinvointilain** mukainen **kehotus**, kieltö tai määräys. Pakkotoimiin (**kieltö tai määräys**) johtavasta eläinsuojelutarkastuksesta annetaan aina hallintopäätös. Ennen hallintopäätöksen antamista tarkastuksen kohteena olevan eläimen tai eläinten omistajaa tai haltijaa kuullaan hallintolain mukaisesti. Kuuleminen voi tapahtua suullisesti tai kirjallisesti. **Kehotuksen**, kiellon tai määräyksen tullessa kyseeseen eläimen omistajalle tai haltijalle annetaan määräaika, johon mennessä hänen on täytettävä velvollisuutensa.

Jos eläinsuojelulliset syyt niin vaativat, voi tarkastuksen suorittaja ryhtyä myös **eläinsuojelulain 44 §:n eläinten hyvinvointilain** mukaisiin kiiretoimenpiteisiin eläinten hyvinvoinnin turvaamiseksi. Tässä tarkoituksessa eläimille voidaan hankkia hoitoa muualta kuten toimittaa pieneläin löytöeläinkotiin tai hankkia tuotantoeläimille lomituspua tai eläin voidaan lopettaa tai toimittaa teuraaksi. Yhteistyötahoina näissä tilanteissa toimivat **kaupungin tai kunnan** lomituspalvelu, löytöeläimiä vastaanottavat pieneläinlaitokset sekä tarvittaessa esim. meijerin neuvojat ja Pro Agrian neuvojat. Apua voidaan saada myös poliisilta sekä tarvittaessa pelastuslaitokselta.

Virkaeläinlääkäri huolehtii, että määräajan jälkeen kohteeseen suoritetaan uusintatarkastus. Pääperiaatteena on, että uusintatarkastuksen tekee sama virkaeläinlääkäri kuin ensimmäisen tarkastuksen. Valvonnan toimivuuden kannalta on kuitenkin tärkeää, että valvontaeläinlääkäreillä on tieto myös muiden virkaeläinlääkäreiden suorittamista tarkastuksista. Uusintatarkastukset dokumentoidaan tarkastuskertomuksen ja tarvittaessa uuden hallintopäätöksen avulla.

Eläinsuojelutarkastuksen dokumenteista alkuperäinen pöytäkirja toimitetaan asianosaiselle yleensä jälkepäin, yksi kappale lähetetään aluehallintovirastoon sähköisesti, yksi toimitetaan poliisille ja yksi arkistoidaan valvontaeläinlääkärien toimesta toimistolle. Velvoittavat päätökset toimitetaan asianosaiselle aina todisteellisesti. Poliisille tehdään tarvittaessa tutkintapyyntö erityisen vakavissa tai pitkäkestoisissa eläinsuojelutapauksissa. **Poliisi voi aloittaa tutkinnan myös itsenäisesti ilman erillistä tutkintapyyntöä.**

Eläinsuojeluvalvonnan koordinointi on valvontaeläinlääkärien vastuulla. Praktiikkaa tekevien kunnaneläinlääkäreiden suorittaessa eläinsuojelutarkastuksia tulee heidän toimittaa kopio dokumenteista valvontaeläinlääkärille, jotta jatkotoimenpiteiden suorittaminen tulee varmistettua, kuten edellä on jo uusintatarkastusten kohdalla todettu. Eläinsuojeluvalvonnasta syntyneitä paperisia dokumentteja arkistoidaan valvontaeläinlääkäriin toimistossa virastotalon kolmannessa kerroksessa. Yksikön käytössä olevalla tietokoneen R-aseamalla on lisäksi oma eläinsuojelukansio, jossa on dokumentoituina tietokoneella kirjatut eläinsuojelutarkastuskertomukset ja -päätökset sekä mahdollisia valokuvia **tai videotallenteita** valvontakohteista. Myös paperille kirjoitettuja

tarkastuskertomuksia voidaan skannata R- asemalle. Tarkastuksen suorittaneen virkaeläinlääkärin tulee huolehtia, että asiakirjat löytyvät myös R-asemalta.

R-asemalla on erillinen seurantataulukko tehdyistä eläinsuojeluilmoituksista sekä tapauksen etenemisestä määräaikoineen. Eläinsuojeluilmoitukset kerätään myös erilliseen mappiin.

Vaikeimpien eläinsuojelutapausten hoitamiseksi valvontaeläinlääkärit voivat pyytää apua aluehallintoviraston läänineläinlääkäriltä. Tarvittaessa valvontakohteeseen voidaan suorittaa yhteistarkastus läänineläinlääkärin kanssa tilanteen arvioimiseksi.

Kunta voi myös tarvittaessa pyytää **vastuun** tarkastuksen ja sitä **mahdollisesti seuraavan** eläinsuojelupäätöksen tekemisestä vetovastuun **siirtoa** kokonaan aluehallintovirastolle.

Esimerkkeinä tällaisista tapauksista ovat Esimerkiksi tilanteissa, joissa toimija ei ole noudattanut hänelle toistuvasti annettuja kieltoja tai määräyksiä, **ja** kieltoa tai määräystä on tarpeellista tehostaa uhkasakolla tai teettämisuhalla. Siirtoa voidaan pyytää myös tapauksissa, jossa useiden eläinten osalta on tarve ryhtyä **eläinsuojelulain 44 §:n eläinten hyvinvointilain mukaisiin** kiiretoimenpiteisiin. Aluehallintovirasto on tiukentanut kriteerejään, millaisia tapauksia voidaan siirtää. Käytännössä aluehallintovirasto ottaa hoitoonsa vain tilanteet, joissa esimerkiksi koko navetta tyhjennetään eläimistä.

10.1. Epäilyyn perustuva eläinsuojelutarkastus

Epäily **eläinsuojelulain-eläinten hyvinvointilain** rikkomisesta eli eläinsuojeluilmoitus saattaa tulla valvontaeläinlääkärille tai muulle virkaeläinlääkärille puhelimitse tai sähköpostin välityksellä. Ilmoittaja voi olla yksityinen kansalainen, poliisi tai eläinsuojeluvälittäjä. Ilmoituksia voi ohjautua suoraan myös aluehallintovirastolle sekä yksityisiltä kansalaisilta että esimerkiksi teurastamoilta. Aluehallintovirasto lähettää näistä ilmoituksista tarpeelliseksi katsomissaan tapauksissa valvontaeläinlääkärille kirjallisen määräyksen kohteen tarkastamisesta.

Valvontaeläinlääkärin tai virkaeläinlääkärin ottaessa vastaan eläinsuojeluilmoituksen tulee ilmoittajan pystyä kertomaan ilmoituksen kohteena olevan eläintenpitopaikan tarkka osoite, eläinten omistajan nimi sekä kertomaan luotettavasti millä tavalla eläintenpito kohteessa ei ole asianmukaista. Viranomaisen tarvitsee aina perusteet suorittamalleen tarkastukselle eikä epäilyyn perustuvia tarkastuksia voida suorittaa ilman riittäviä tietoja. Tarkastusta ei suoriteta ilman tarkkaa kohteen lähiosoitetta.

Ilmoituksen perusteella valvontaeläinlääkäri tai virkaeläinlääkäri suorittaa kohteeseen eläinsuojelutarkastuksen. Tarkastus tehdään, kun on syytä epäillä, että eläintä hoidetaan, kohdellaan tai käytetään **eläinsuojelulain-eläinten hyvinvointilain** tai sen nojalla annettujen säännösten tai määräysten vastaisella tavalla. Tarkastuksen tekijällä on oikeus päästä kaikkiin tiloihin, joissa eläimiä pidetään. Käynnillä tarkastetaan eläimet, eläinten pitopaikka ja pitopaikan olosuhteet sekä lisäksi eläimiä varten tarkoitettu juoma ja ruoka, välineet ja varusteet. Virkaeläinlääkärillä on oikeus suorittaa tarkastus myös kotirauhan piirissä olevassa kohteessa silloin kun epäily eläinsuojelulain rikkomisesta on voimakas ja tarkastus on ehdottoman välttämätön tilanteen selvittämiseksi.

Tarkastuksille voidaan tarvittaessa pyytää virka-apua poliisilta.

~~Ympäristöpalvelut Helmessä on syksystä 2019 saakka toiminut kaksi valvontatehtäviin keskittyntä eläinlääkärinä ja vuonna 2022 on täytetty toinen vakituinen valvontaeläinlääkärin virka. Ympäristöpalvelut Helmessä on kaksi valvontatehtäviin keskittyntä virkaeläinlääkärinä.~~ Lisäksi kaikkien praktiikkaa tekevien kunnaneläinlääkärien velvollisuuksiin kuuluu eläinsuojelutehtävien hoitaminen **valvontaeläinlääkärien ollessa estyneitä**. Koska kiireelliset epäilyyn perustuvat eläinsuojelutehtävät priorisoidaan muiden valvontatehtävien edelle, voidaan yksikössä katsoa olevan riittävästi resursseja epäilyyn perustuvien eläinsuojelutarkastusten hoitamiseksi **vaikkakin viiveitä uusintatarkastuksien suorittamiseen on muiden työtehtävien lisääntyessä**.

Uuden eläinten hyvinvointilain astuessa voimaan tulee tämä lisäämään erityisesti valvontaeläinlääkärien työmäärää, koska uuden lain sisältö on hyvinkin erilainen kuin vanhassa eläinsuojelulaissa, kaikki pykälien numerointi muuttuu ja lain käyttö vaatii tulkintojen opettelua. Pöytäkirjojen tekemiseen tulee menemään enemmän aikaa erityisesti keväällä 2024.

Toimintatavat ja jatkotoimenpiteet eläinsuojelutarkastuksilla on esitetty kohdassa 10.

10.2. Luvan- ja ilmoituksenvaraiseen toimintaan ilman epäilyä kohdistuva tarkastus

~~Eläinsuojelulakiin~~ **Eläinten hyvinvointilakiin** perustuvia tarkastuksia voidaan suorittaa myös ilman epäilyä eläinten hyvinvointilainsäädännön rikkomisesta sellaisiin paikkoihin, joissa toiminta edellyttää ~~eläinsuojelulaissa~~ eläinten hyvinvointilaissa tarkoitetun luvan hakemista tai ilmoituksen tekemistä aluehallintovirastolle. Tällaisia paikkoja ovat esimerkiksi sirkukset, eläintarhat ja -näyttelyt, eläinkaupat, pieneläinhuoneet, suuret kennelit sekä ravi- ja ratsastustallit, riistaeläintarhat ja lihan, munien tai siitoseläinten tuotantotarhat sekä paikat, joissa harjoitetaan eläinten lopetustoimintaa.

Ympäristöpalvelut Helmen toimialueella on aluehallintovirastolta saatujen listausten sekä saapuneiden ilmoitusten perusteella ilmoituksenvaraisia kohteita seuraavasti: kaksi (2) eläinhuonetta, yksi (1) kennel, yksi (1) riistanhoidollinen fasaanitarha ja ~~20~~ 19 hevostallia. Ilmoituksenvaraisia kohteita on yhteensä ~~24~~ 23 kappaletta. ~~Luvanvaraisia kotieläinpihoja toimii alueella kaksi (2), Siikalatvalla ja Haapavedellä.~~

~~Aluehallintovirastosta tulee ilmoitus uusista ammattimaisista toimijoista suoraan valvontaeläinlääkärille. Ilmoituksen mukana tulee määräys suorittaa kohteeseen ensimmäinen eläinsuojelutarkastus, mikäli kohteessa ei ole aiemmin käyty.~~

Ilmoituksenvaraisten kohteiden toiminta tarkastetaan vuosittain tai riskinarvioinnin mukaan. Riskinarvioinnin perusteella tarkastuksia tehdään tallikohteisiin 1-3 vuoden välein. Riskinarviointiin käytetään aluehallintoviraston laatimaa arviointilomaketta. Suoritetut riskinarviointit on kirjattu yhteiselle R-asetalle tarkastuskertomusten yhteyteen. Seurantataulukon on merkitty värikoodein tallien tuleva tarkastustiheys seurannan helpottamiseksi.

Ympäristöpalvelut Helmen alueella on lisäksi kaksi (2) toiminnassa olevaa turkistarhaa, jossa harjoitetaan turkiseläinten lopetustoimintaa. Turkistarhojen toimijoiden on tehtävä turkiseläinten lopetuksista etukäteen ilmoitus aluehallintovirastolle. Turkiseläinten lopetusten valvontaa on tarkoitettu tarkastettavaksi riskinarviointiin perustuen. Riskinarviointimallia ei ole ollut vielä käytössä.

Ilmoituksenvaraiset ja lopetustoimintaa harjoittavat kohteet on tarkoitettu pääsääntöisesti valvontaeläinlääkärien tarkastettaviksi.

Aluehallintoviraston ohjeiden mukaan valvontaa ei ole välttämätöntä tehdä vuosittain. Koronapandemian aikana lopetusvalvontaa ei ole suoritettu. Valvontaeläinlääkärit huolehtivat ilmoituksenvaraisten kohteiden dokumentoinnin, kuten kohdassa 10 on esitetty eläinten hyvinvoinnin valvonnan kuvauksen yhteydessä.

10.3. Eläinsuojeluvalvojat

~~Toimialueella ei ole aluehallintoviraston valtuuttamia eläinsuojeluvalvojia, jotka voisivat osallistua eläinsuojelutarkastuksiin viranomaisen apuna. Vapaaehtoisina toimivilla Suomen Eläinsuojelun valvojilla ei ole oikeutta suorittaa tarkastuksia eivätkä he saa olla läsnä viranomaisen tarkastuksella. Uuden eläinten hyvinvointilain myötä aluehallintoviraston valtuuttamia eläinsuojeluvalvojia ei enää ole.~~

10.4. Eläinkuljetukset

Ympäristöpalvelut Helmen eläinlääkärit voivat pyynnöstä tai läänineläinlääkäriin määräyksestä avustaa aluehallintoviraston läänineläinlääkäreitä tai poliisia eläinkuljetusten valvonnassa. Ensisijaisesti apuna toimii valvontaeläinlääkäri.

10.5. Teurastamot ja pienteurastamot

Ympäristöpalvelut Helmen alueella ei sijaitse teurastamoja tai pienteurastamoja.

11 ~~Täydentävien ehtojen Ehdollisuuden~~ valvonta

~~Euroopan yhteisen maatalouspolitiikan keskeinen osa ovat viljelijöitä velvoittavat ns. täydentävät ehdot. Näiden Ehdollisuuden ehtojen noudattaminen on EU:n viljelijöille maksamien suorien tukien ja EU:n osittain rahoittamien ympäristötuen, luonnonhaittakorvauksen ja eläinten hyvinvointituen tukien täysimääräisen maksamisen edellytyksenä.~~

Valvontaa tehdään otantatiloilla. Valvojina toimivat aluehallintoviraston läänineläinlääkärit sekä ELY- keskuksen tarkastajat. Valvontaa voidaan suorittaa myös ns. hallinnollisina laajennuksina. Tukivalvonnan perusteena voidaan käyttää mm. seuraavia valvontoja:

- eläinsuojelutarkastukset
- maitohygieniatarkastukset
- salmonellavalvonta

- munantuotantotilojen hygieniavalvonta
- vierasainevalvontaohjelman mukainen valvonta
- kasvinsuojeluaineiden jäämävalvontaohjelman mukainen valvonta
- lääkekirjanpidon valvonta

Kunnan viranomaisten on tehtävä suorittamiensa perustarkastusten pöytäkirjat riittävän tarkasti, jotta hallinnollisia laajennuksia täydentäviin ehtoihin voidaan tehdä. Pöytäkirjat on myös toimitettava nopeasti eteenpäin aluehallintovirastoon.

Suurimman osan täydentävien ehtojen valvontaan liittyvistä tarkastuksista suorittavat valvontaeläinlääkärit. Jokainen virkaeläinlääkäri huolehtii Ympäristöpalvelut Helmessä itse pöytäkirjojen lähettämisestä heti tarkastuksen jälkeen Pohjois-Suomen aluehallintovirastoon mahdollista tukivalvonnan hallinnollista laajentamista varten.

12 Eläimistä saatavat sivutuotteet

Sivutuotelain (517/2015) mukaan Ruokavirasto laatii vuosittain valtakunnallisen valvontasuunnitelman sivutuotevalvonnan järjestämiseksi. Aluehallintovirastot ohjaavat suunnitelman toteuttamista alueellaan.

Euroopan Parlamentin ja neuvoston asetus (EY) N:o 1069/2009 (sivutuoteasetus) ja sen täytäntöönpanosta annettu komission asetus (EU) N:o 142/2011 edellyttävät, että sivutuotteita käytävillä, käsittelevillä, varastoivilla ja hävittävillä laitoksilla ja toimijoilla on oltava toimivaltaisen viranomaisen hyväksyntä tai rekisteröinti. Valvontaviranomaiset määritetään uudessa sivutuotelaissa. Kunnaneläinlääkärit valvovat yllä mainitun Ruokaviraston vuosittaisen valvontasuunnitelman mukaisesti hyväksymiään ja rekisteröimiään laitoksia ja toimijoita sekä osaa Ruokaviraston hyväksymistä tai rekisteröimistä laitoksista. Aluehallintovirastoilla ei ole valvonnan toimeenpanotehtäviä, vaan ne ohjaavat valvontasuunnitelman toteutumista.

Kunnaneläinlääkäri hyväksyy omalla toimialueellaan polttolaitokset, rinnakkaispolttolaitokset, johdettujen tuotteiden varastointilaitokset silloin, kun tuotteet on tarkoitus hävittää polttamalla tai hyväksytylle kaatopaikalle toimittamalla ja väliasteenlaitokset, joissa varastoidaan tai esim. suolataan, jäähdytetään tai lajitellaan käsittelemättömiä sivutuotteita.

Kunnaneläinlääkäriin tehtäviin kuuluu myös rekisteröidä tekniset laitokset, johdettujen tuotteiden varastointilaitokset silloin, kun tuotteet on tarkoitettu tekniseen käyttöön, tilarehustamot, keräyskeskukset silloin kun ne eivät sijaitse teurastamon yhteydessä sekä toimijat, jotka käyttävät sivutuotteita erityisiin ruokintatarkoituksiin. Hyväksyntä- ja rekisteröintipäätökset ilmoitetaan AVI:in ja Ruokavirastoon.

Kunnaneläinlääkärit valvovat hyväksymiään ja rekisteröimiään laitoksia ja toimijoita ja myös osin Ruokaviraston hyväksymiä ja rekisteröimiä laitoksia ja toimijoita kuten käsittelylaitoksia, lemmikkieläinten ruokia valmistavia laitoksia ja rehusekoittamoita.

Ruokavirasto määrittelee vuosittaisessa valvontasuunnitelmassa kunkin laitostyyppin osalta riskinarviointiin perustuen ne laitokset nimeltä, jotka Ruokaviraston ja kunnaneläinlääkärin on vuoden aikana vähintään tarkastettava.

12.1. Sivutuotelaitosten valvonta

Ympäristöpalvelut Helmen toimialueella ei ole edellä mainittuja polttolaitoksia, varastointilaitoksia tai väliasteenlaitoksia.

12.2. Sivutuotteita käyttävien ja hävittävien toimijoiden valvonta

Kunnaneläinlääkärit valvovat toimijoita, jotka käyttävät sivutuotteita erityisiin ruokintatarkoituksiin kuten luonnonvaraisena elävien eläinten ruokintaan sekä turkistarhojen lajinsisäistä käyttöä. Kunnaneläinlääkärit valvovat myös tiloilla itsestään kuolleiden ja lopetettujen tuotantoeläinten hävitystapoja.

Aloitettaessa käsittelemättömien sivutuotteiden käyttö luonnonvaraisten eläinten ruokinnassa eli haaskatoiminta, on toimijan tehtävä aloitusilmoitus sen alueen kunnaneläinlääkärille, jonka alueella sivutuotteita tullaan käyttämään tai rekisteröitävä itse haaskansa haaskarekisteriin Eläintenpitäjärekisterin kautta. Haaskapaikan tiedot on rekisteröitävä haaskarekisteriin (~~sivutuotelaki 33 a §). eläintunnistusjärjestelmästä annetun lain 238/2010 mukaisesti.~~ Sivutuotelain nojalla annetun asetuksen MMMa 783/2015-~~mukaan on sivutuotteita luonnonvaraisten eläinten ruokintaan käyttävän toimijan ilmoitettava kuukausittain haaskaruokintapaikkaan toimitettujen sivutuotteiden määrä.~~ muutoksen 1142/2022 mukaan haaskatoimijan on ilmoitettava neljän kuukauden välein haaskaruokintapaikkaan toimitettujen sivutuotteiden määrä. Ilmoitus on tehtävä, vaikka haaskapaikalle ei olisi toimitettu sivutuotteita. Tiedot ilmoitetaan sekä sen kunnaneläinlääkärille, jonka toimialueelta sivutuotteet kerätään, että sen kunnan eläinlääkärille, jonka alueella niitä käytetään haaskana. Toimijan on pidettävä kirjaa sivutuotteiden käytöstä.

Praktiikkaa tekevän kunnaneläinlääkärin vastaanottaessa Ympäristöpalvelut Helmessä ilmoituksen käsittelemättömien sivutuotteiden käyttöpaikan rekisteröinnistä tai ~~kuukausittaisen~~ käyttöilmoituksen, välittää hän ilmoitukset edelleen valvontaeläinlääkärille. Valvontaeläinlääkäri tarkastaa rekisteröinti-ilmoitukset ja tallentaa tiedot eläintenpitäjärekisterin haaskapaikkaosioon, mikäli toimija ei ole tätä itse tehnyt. Asiasta lähetetään toimijalle kirje ja valvontaeläinlääkäri hoitaa laskutuspyynnön tekemisen aluehallintovirastoon.

~~Kuukausittaiset~~ Käyttöilmoitukset tarkastetaan ja talletetaan erilliseen mappiin ~~sekä R- asemalle.~~ Mikäli ilmoituksesta huomataan ~~epäkohtia, että käytetyssä sivutuotteessa on tautiriski tai lääkejäämiä, tulee valvontaeläinlääkärin tarvittaessa kieltää niiden käyttö-tulee valvontaeläinlääkärin ohjeistaa toimijaa oikeista toimintatavoista.~~

Haaskatoiminnan vuosittain tarkastettavat kohteet voidaan määrittellä kunnassa itse. Ohjeistuksen mukaan kaikki haaskapaikat tulisi pyrkiä tarkastamaan valtakunnallisen ohjelman mukaisesti kolmen vuoden välein. Tarkastuksia tekevät pääasiassa valvontaeläinlääkärit.

Suomessa lähes kaikki turkistilat, joilla on kettuja ja/tai supeja, käyttävät Suomelle annettua lajinsisäisen käytön poikkeusta. Lajinsisäisellä käytöllä tarkoitetaan sitä, että nahkottujen kettujen ruhot käsitellään luokan 2 käsittelylaitoksessa ja sen jälkeen massa käytetään kettujen ruokinnassa. Supien nahkontaruhoista saatua massaa voidaan käyttää supien rehussa. Tilat, joilla on vain kettuja, eivät voi itse keittää ruhoja rehussa käytettäväksi.

Turkistilojen tulee olla rekisteröityneenä eläintenpitäjä- ja pitopaikkarekisteriin. Rekisterissä tulee olla merkintä lajinsisäisestä käytöstä ja käyttö on sallittua vain rekisteröidyillä tiloilla.

Sivutuotteiden hautaaminen

Toimialue kuuluu keräilyalueeseen, jolta Honkajoki Oy kerää kokonaisten märehitijöiden raadot sekä kotiteurastuksen sivutuotteet. Kotiteurastuksen sivutuotteilla tarkoitetaan alkuperätilalla omaan elintarvikekäyttöön teurastetuista eläimistä saatuja ruhonosia ja elimiä, joita ei käytetä ihmisten tai tilan omien lemmikkien ruoaksi.

Alkuperätilan toimijan on pidettävä kirjaa kotiteurastuksen sivutuotteista, niiden määrästä sekä luokasta ja hävitystavasta. Kuolleena syntyneet märehitijät eli vasikat, karitsat ja kilit eivät edelleenkään kuulu keräilyn piiriin vaan niiden hautaaminen toimijan omalle maalle on sallittua. Toimijan on pidettävä kirjaa myös hautaamistaan kuolleena syntyneistä märehitijöistä. Hautaamiseen ei tarvitse kysyä erillistä lupaa kunnaneläinlääkäriltä.

Alueella saadaan ilman erillistä lupaa haudata hevosia, sikoja ja turkiseläimiä, jotka eivät kuulu keräilyn piiriin **yleisiä hautaamisperiaatteita noudattaen**.

Käsittlemättömien sivutuotteiden käyttöä valvotaan tarvittaessa. Valvontaa suoritetaan muun valvonnan yhteydessä kuten maidontuotantotilojen hygieniatarkastusten yhteydessä, tai epäiltäessä väärinkäytöksiä. Valvonnasta ja raportoinnista vastaa valvontaeläinlääkäri.

Keräilyalueella voidaan tehdä lisäksi kohdennettuja tarkastuksia tiloille, joilla Ruokaviraston toimittamien nauta- tai lammasrekisteristä ajettujen hävitystapareporttien perusteella raatoja hävitetään säädösten vastaisesti.

13 Eläinten tunnistamisen ja rekisteröinnin valvonta

Euroopan parlamentin ja neuvoston asetusta (EU) 2016/429 (ns. eläinterveyssäännöstö) on sovellettu 21.4.2021 alkaen. Uudistuksen takia myös kansallinen laki eläintunnistusjärjestelmästä on uudistettu. Laki eläinten tunnistamisesta ja rekisteröinnistä astui voimaan 1.1.2022 ja lain nojalla annettu maa- ja metsätalousministeriön asetus eläinten tunnistamisesta ja rekisteröinnistä astui voimaan 24.1.2022. Uudistunut lainsäädäntö tuo selkeitä muutoksia myös valvonnan toimeenpanoon. Ruokavirasto suunnittelee, ohjaa ja kehittää valtakunnallisesti eläinten tunnistamisen ja rekisteröinnin valvontaa.

Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus (ELY) valvoo toimialueellaan eläinten tunnistamista ja rekisteröintiä koskevien säännösten noudattamista.

Kunnaneläinlääkäri valvoo myös virka-alueellaan eläinten tunnistamista ja rekisteröintiä koskevien säännösten noudattamista. Kunnan tehtävänä on suunnitella valvonta alueellaan.

Ympäristöpalvelut Helmessä eläinten tunnistamista ja rekisteröintiä valvotaan muun valvonnan yhteydessä erityisesti valvontaeläinlääkärien toimesta. Kaikilla praktikkoeläinlääkäreillä on myös velvollisuus tilakäynneillä ohjeistaa tuotantoeläinten pitäjiä, mikäli he huomaavat puutteita eläinten merkinnässä.

Tarvittaessa havaituista puutteista ilmoitetaan ELY- keskukseseen.

Ohjeistuksen lisäksi kunnaneläinlääkäriellä, käytännössä valvontaeläinlääkäreillä Helmessä, on oikeus ja velvollisuus määrätä eläinten omistajaa korjaamaan havaitut puutteet eläinten merkinnässä ja rekisteröinnissä. Ruokavirasto voi tarvittaessa tehostaa määräystä uhkasakolla.

Valvontaeläinlääkäreillä on pääsy valvonnassa tarvittaviin rekistereihin.

14 Eläinlääkäripalveluiden järjestäminen

Kuntien järjestämien eläinlääkäripalveluiden on oltava eläinlääketieteellisesti asianmukaisia. Kuntien on seurattava palvelujen saatavuutta, riittävyttä ja laatua.

14.1. Peruseläinlääkäripalvelu

Kunnan on järjestettävä arkipäivisin virka-aikana saatavilla oleva peruseläinlääkäripalvelu asukkaidensa pitämiä kotieläimiä varten sekä sellaisten yhteisöjen pitämiä kotieläimiä varten, joilla on kotipaikka sen alueella. Muita kotieläimiä kuin hyötyeläimiä varten tämä palvelu on järjestettävä vain, jos palvelua ei ole muuten saatavilla yhteistoiminta-alueella.

Eläinlääkintähuoltolain mukaan hyötyeläimiä ovat alkutuotannossa ja muussa elinkeinotoiminnassa sekä ihmisille tarpeellisissa työsuorituksissa käytettävät eläimet (Eläinlääkintähuoltolaki 3 §). Eläinlääkintähuoltolain perusteluissa on hyötyeläimiksi luokiteltu matkailuelinkeinon liittyvät rekikoirat, ratsastuskouluissa pidettävät hevoset, viranomaistoiminnassa käytettävät eläimet, opaskoira sekä sellaiset alkutuotannon elinkeinotoimintaan liittyvät eläimet, jotka ovat ammattimaisen toiminnan takaamiseksi pääsääntöisesti korvattavissa toisella samanarvoisella eläimellä.

Eläinlääkintähuoltolaki rajaa asiakaspiirin ulkopuolelle kiireettömän hoidon osalta esim. vapaa-ajanasuntojen omistajat, joiden virallinen kotikunta on muulla. Laki ei estä tarjoamista palveluja myös muille kuin oman kunnan asukkaille, jos resursseja on riittävästi eikä ulkopuolisille annettu palvelu heikennä oman kunnan asukkaiden palvelujen saatavuutta.

Ympäristöpalvelut Helmen eläinlääkintähuollossa tarjotaan peruseläinlääkäripalvelut sekä tuotantoeläimille, hevosille että lemmikkieläimille. Palveluja tarjotaan sekä virka- että päivystysaikana.

14.2. Sisältö

Peruseläinlääkäripalvelulla tarkoitetaan eläinlääkäripalvelua, joka annetaan eläinlääketieteelliseen yleistutkimukseen tai kliiniseen tutkimukseen perustuen tavanomaisissa vastaanottotiloissa tai eläinsuojissa. Eläinlääkintähuoltolain perustelujen mukaan peruseläinlääkäripalveluja ovat eläimistä ihmisiin tarttuvien tautien ennaltaehkäisemiseksi tarpeelliset sekä tuotantotaloudellisesti, epidemiologisesti tai eläinsuojellisesti perusteltavissa olevat eläinlääkäripalvelut.

Peruseläinlääkäripalveluja tarjotaan kaikille kotieläimille, kuten yllä on jo kerrottu.

14.2.1. Puhelinneuvonta

Kunnan on järjestettävä eläinten omistajille mahdollisuus saada kotieläinten terveyteen ja sairauksiin sekä eläintenpitoon ja hyvinvointiin liittyvää eläinlääkäriin antamaa neuvontaa virka-aikana myös puhelimitse. Puhelinneuvonta voi olla maksullista.

Ympäristöpalvelut Helmessä praktiikkaa tekeillä kunnaneläinlääkäreillä on toimipisteissä arkaamuisin puhelinaika, jolloin asiakkaat voivat varata aikoja toimenpiteisiin sekä saada neuvontaa ei-kiireellisissä asioissa. Puhelinneuvonta on virka-aikana asiakkaalle maksutonta. Puhelinajan jälkeen praktikkoeläinlääkärit ovat tavoitettavissa kiireellistä neuvontaa tai hoitotoimenpiteitä vaativissa asioissa matkapuhelimesta virka-aikana. ~~Päivystysaikana otetaan vuoden 2023 alusta Ympäristöpalvelut Helmessä käyttöön maksullinen päivystyspuhelin pieneläinasiakkaille.~~

Valvontaeläinlääkärit ovat virka-aikana myös tavoitettavissa maksuttomista matkapuhelinnumeroista mahdollisten eläinten hyvinvointiongelmia tai eläintautiepäilyjä koskevien ilmoitusten vastaanottamista varten. Valvontaeläinlääkärit antavat myös neuvontaa ja opastusta omalta erikoistumisalaltaan. Valvontaeläinlääkärien poissa ollessa puhelinneuvonta ja ilmoitusten vastaanottaminen ohjataan vastaajapalvelulla praktikkoeläinlääkäreille.

14.2.2. Sairaanhoido

Peruseläinlääkäripalveluun kuuluvaa sairaanhoitoa on kliinisesti sairaiden eläinten perustutkimus, hoitotarpeen arviointi ja hoito tai lähettäminen tarvittaessa jatkohoitoon. Peruseläinlääkäripalveluun kuuluvat kirurgiset leikkaukset niiltä osin, kun leikkauksia pystytään suorittamaan tavanomaisissa vastaanottotiloissa, hoitotiloissa ja eläinsuojissa ilman erityistyövälineitä.

Ympäristöpalvelut Helmessä tarjotaan sairaanhoitoa, jota pystytään suorittamaan peruseläinlääkärikoulutuksella.

Hyötyeläimet hoidetaan pääsääntöisesti niiden pitopaikoissa, joissa voidaan suorittaa myös tarvittavat leikkaukset kuten juoksutusmahaleikkaukset tai keisarinleikkaukset.

Lemmikkieläimiä hoidetaan kaikissa vastaanottopisteissä sopimuksen mukaan.

Jatkohoitoon yksityisille eläinlääkäriasemille voidaan lähettää potilaat, jotka tarvitsevat erikoiseläinlääkäritasosta hoitoa.

14.2.3. Terveystenhoito

Peruseläinlääkäripalvelua tulisi suunnata ennen kaikkea ennaltaehkäisevään toimintaan eläinten terveyden ja hyvinvoinnin edistämiseksi ja ylläpidossa.

Ympäristöpalvelut Helmessä ennaltaehkäisevää terveydenhoitoa ovat ainakin rokotukset, pieneläinten kastraatiot ja sterilisaatiot sekä tuotantoeläinten terveydenhuoltoon ja lisääntymiseen liittyvät tarkastukset ja hoidot. Lisäksi asiakkaille tarjotaan neuvontaa, jolla pyritään edistämään eläinten hyvinvointia.

14.2.4. Eläinten lopetus

Kotieläinten lopetus eläinsuojelullisista syistä sekä kotieläinten lopetus sairauden perusteella tai omistajan pyynnöstä kuuluu peruseläinlääkäripalveluun. Kustannuksista vastaa omistaja.

14.2.5. Todistukset

Eläinlääkintähuollon peruspalveluihin kuuluu todistusten kirjoittaminen kliinisen tutkimuksen perusteella. Todistuksia voidaan kirjoittaa vakuutusyhtiötä, kilpailusta poisjääntiä, vientiä, tuontia tai sisämarkkinakauppaa varten. Todistuksia voivat kirjoittaa kaikki praktikkoeläinlääkärit.

14.3. Tuotantoeläinten terveydenhuolto

Kunnan on peruseläinlääkäripalveluun kuuluvana järjestettävä terveydenhuollon palvelut kotieläimille, joita varten on olemassa valtakunnallinen terveydenhuolto-ohjelma ja asianmukainen toteutumisen seurantarjestelmä. Tällä hetkellä toimivia terveydenhuolto-ohjelmia ovat nautatiloille tarkoitettu Naseva ja sikatiloille tarkoitettu Sikava.

Tuotantoeläinten terveydenhuolto ylläpitää ja edistää eläinten terveyttä ja hyvinvointia sekä lisää osaltaan elintarviketurvallisuuksia. Toimivan terveydenhuoltojärjestelmän avulla voidaan tehokkaasti ehkäistä ja seurata tarttuvien tautien sekä tuotantosairauksien esiintymistä tiloilla. Terveystenhoollon piirissä tehtävä elinkeinon ja viranomaisten yhteistyö täydentää viranomaistoimenpiteitä eläintautien torjunnassa. Lähtökohtana pidetään, että terveydenhuollon piiriin kuuluvilla tiloilla eläimet voivat hyvin, lääkkeiden käyttö on hallittua eikä lääkkeitä käytetä korjaamaan olosuhdeongelmia.

Ympäristöpalvelut Helmen alueella **lypsykarjatiloihin n. 100 %:lla ja nautatiloista yli 80 %:lla suurimmalla osalla muista** nautatiloista on terveydenhuoltosopimus. Sikatiloista kuuluvat kaikki eli 100 % terveydenhuollon piiriin. Praktiikkaa tekevistä kunnaneläinlääkäreistä kaikki suorittavat terveydenhuoltokäyntejä. Riittävän terveydenhuoltopalvelun tarjoamista helpottaa useamman eläinlääkärin työssäolo samaan aikaan, jolloin ajanvarauksellinen työ voidaan erottaa kiireellisestä hoitotyöstä.

Alueella toimii myös yksityisiä terveydenhuoltopalveluja tarjoavia eläinlääkäreitä ja tähän erikoistuneita yrityksiä kuten Lehmälääkärit ja Emovet.

14.4. Kiireellinen eläinlääkäriapu

Kunnan on järjestettävä kiireellistä eläinlääkäriapua kaikkia alueellaan vakinaisesti tai tilapäisesti olevia kotieläimiä varten kaikkina vuorokauden aikoina. Kiireelliseen eläinlääkäriapuun kuuluvat akuutisti sairaiden eläinten perustutkimus ja vähintäänkin ensiapuluonteiset hoitotoimenpiteet.

Kiireellinen eläinlääkäriapu on eläinlääkintähuoltolain 13 § mukaan päivystysalueella järjestettävä siten, että kotieläimiä, jotka ovat pienikokoisia ja voidaan vaikeuksitta kuljettaa eläinlääkäriin vastaanotolle, ja kotieläimiä, joille annettava eläinlääkäriapu edellyttää eläinlääkäriin käyntiä eläintenpitopaikassa, hoitaa pääasiassa eri henkilökunta. Tästä vaatimuksesta voidaan poiketa päivystysalueella, jonka eläintiheys on pieni tai joissa pienikokoisten eläinten osuus kaikista päivystysalueella pidettävistä kotieläimistä on pieni.

Kiireellinen eläinlääkäriapu on Ympäristöpalvelut Helmessä järjestetty kahdella päivystysalueella: Oulainen-Vihanti-Haapavesi ja Siikalatva-Pyhäntä-Vaala-Utajärvi. Päivystysalueilla päivystää kerrallaan yksi eläinlääkäri. Päivystysjärjestelmä on toiminut asianmukaisesti.

14.4.1. Suureläinpäivystys

Suureläinpäivystys on järjestetty yllä mainitulla tavalla kahdella eri päivystysalueella.

14.4.2. Pieneläinpäivystys

Kiireelliset pieneläinasiakkaat hoidetaan yllä mainitun päivystyksen yhteydessä kahdella eri päivystysalueella. Ympäristöpalvelut Helmessä ei ole eriytetty pieneläinpäivystystä.

14.4.3. Keskitetty yhteydenottopalvelu

Eläinlääkintähuoltolain mukaan kunnassa on järjestettävä päivystysalueelle keskitetty palvelu yhteydenottoja varten.

Ympäristöpalvelut Helmellä ei ole ollut käytössä keskitettyä yhteydenottopalvelua. ~~Vuoden 2023 alusta Ympäristöpalvelut Helmessä otetaan käyttöön maksullinen päivystyspuhelin pieneläinasiakkaille.~~

14.4.4. Virkatehtävät virka-ajan ulkopuolella

Virkatehtäviä hoitavat virka-ajan ulkopuolella praktiikkaa tekevät kunnaneläinlääkärit, jotka kaikki ovat virkasuhteessa. Virka-ajan ulkopuolella hoidetaan vain kiireelliset eläinsuojelu- tai eläintautitehtävät.

Valtakunnallinen läänineläinlääkäripäivystys toimii koko Suomessa eläintautien varalta. Kulloinkin päivystävä läänineläinlääkäriin yhteystiedot saa Ruokaviraston puhelinvastaajasta numerosta 0295 204 658.

14.5. Saatavuus- ja laatuavoitteet

14.5.1. Ajanvaraus

Eläimen omistajan tai haltijan on halutessaan pystyttävä varaamaan aika eläinlääkäriin käynnille eläintenpitopaikkaan tai pieneläimen viemiseksi vastaanotolle.

Ympäristöpalvelut Helmessä ajanvaraus eläinlääkäreille tapahtuu puhelinaikana toimipisteittäin kello 8-9.30. Jokaisen toimipisteen praktikkoeläinlääkärit jakavat keskenään päivän työt. Kiireapua annetaan aina tarvittaessa myös aamuvastaanoton yhteydessä. Työnjakoa on helpompi toteuttaa silloin kuin toimipisteissä työskentelee kaksi eläinlääkäriä yhtä aikaa. Tämän toteuttaminen ei ole aina mahdollista ~~osa-aikaisista työntekijöistä tai vapaiden pitämisestä resurssipulasta~~ johtuen.

14.5.2. Saatavuus

Peruseläinlääkäripalvelun ja kiireellisen eläinlääkäriavun tulee olla saatavilla palvelujen käyttäjien kannalta kohtuullisessa ajassa ja kohtuullisella etäisyydellä maantieteelliset olosuhteet huomioon ottaen. Jos avun tarve ei ole kiireellinen, tulisi sairaskäynti- tai vastaanottoaika järjestyä viikon sisällä tilauksesta. Kiireettömät terveydenhuolto- ja massakäyntityöt sekä terveille eläimille suoritettavat leikkaukset on lomakauden ulkopuolella voitava varata alle kolmen viikon ja lomakaudella alle kuuden viikon sisällä yhteydenotosta.

Kiireellisen eläinlääkäriavun resurssit tulisi mitoittaa siten, että apua on kaikkina vuorokaudenaikoina saatavissa kolmen tunnin sisällä tilauksesta 90 prosentissa tapauksista. Lisäksi maantieteellisesti on 90 prosentissa tapauksista päivystävän eläinlääkäriin matkan eläintenpitopaikkaan tai eläimen omistajan matkan pieneläinvastaanotolle oltava alle sata kilometriä.

Ympäristöpalvelut Helmessä yllä mainitut tavoitteet täyttyvät.

14.5.3. Palautteen kerääminen ja valitusten käsittely

Ympäristöpalvelut Helmessä eläinlääkäreiden vastaanottopisteissä on palautelaatikat. Vuosittain palautteita on tullut 2-5 kpl. Palaute on pääosin myönteistä.

Eläinlääkäreiden toimista tulevat valitukset käsitellään kyseisen eläinlääkäriin ja ympäristöjohtajan kesken. Hoitovirhevalituksiin hankitaan tarvittaessa eläinlääkintävahinkojen arviointilautakunnan lausunto. Ympäristöjohtaja huolehtii lausunnon pyytämisen arviointilautakunnalta. Lopullisen päätöksen mahdollisesta korvauspyynnöstä hoitovirheasiassa tekee ympäristöterveyslautakunta.

14.5.4. Toimitilat

Eläinlääkäreiden toimipisteiden vastaanottotilat sijaitsevat Haapavedellä, Oulaisissa ja Siikalatvalla Kestilässä. Kaikki toimitilat on saneerattu, laajennettu ja uudistettu vuonna 2011. **Oulaisten vastaanottoa uudistettiin vuonna 2023.** Kaikissa tiloissa on toimenpidehuone perustoimenpiteille ja tutkimukselle sekä erillinen kirurginen toimenpidehuone pieneläinleikkauksille. Lisäksi tiloissa on lääkevarastot sekä huoneenlämmössä säilytettäville lääkkeille, että jääkaapit kylmässä säilytettäville ja lukittava erillinen huumaavien lääkeaineiden säilytykseen tarkoitettu kaappi. Sosiaalitulat, taukotila, välinehuoltotilat ja erillinen odotustila asiakkaille on myös järjestetty.

Toimitilat siivotaan säännöllisesti. Jätehuolto ja ongelmajätehuolto (~~Fortum~~) on järjestetty. Ongelmajätehuoltoa on hoitanut vuonna 2023 Lassila-Tikanoja, mutta uuden kilpailutuksen jälkeen ongelmajätehuolto siirtynee maaliskuussa 2024 Vestialle.

Kestilän ja Haapaveden toimitiloissa on hälytysuojaus murtojen varalta.

Toimialueella ei ole käytävissä hevosia varten pakkopilttuuta eikä tiloja hevosen kaatamista varten. Hevoset voidaan suurempia toimenpiteitä varten ohjata yksityisille hevosklinikoille, jollainen sijaitsee mm. Oulussa.

14.5.5. Välineresurssit

Valtakunnallinen eläinlääkintähuollon ohjelma luettelee suurelän- ja pieneläinpraktiikkaan kuuluvat perusvälineet, jotka kunnalla tulisi olla tarjolla. Ympäristöpalvelut Helmessä ei ole toistaiseksi täydellisiä välineluetteloita. Kaikissa vastaanottopisteissä on kuitenkin käytössä ainakin ultraäänilaitteet suureläimille.

Pieneläimiä varten on vastaanotoilla eläinvaaka sekä säädettävät toimenpide- ja leikkauspöydät. Oulaisten vastaanotolle on tehty huomattavia laitehankintoja vuonna 2023. Kuolleita ja lopetettuja eläimiä varten on käytössä pakastimet. Peruslaboratoriovälineet (esim. mikroskooppi ja sentrifuugi) ovat käytössä.

Jokaisella eläinlääkärillä on lisäksi henkilökohtaisia välineitä ja lääkevarastot.

Eläintautien ja zoonoosien varalta on varusteita saatavissa valvonnan puolelta.

14.5.6. Ostopalvelut

Eläinlääkäripalveluissa ei ole käytetty ostopalveluita.

14.5.7. Perustason ylittävät palvelut

Ympäristöpalvelut Helmen toimialueella ei ole saatavissa perustason ylittävää palvelua.

Erikoiseläinlääkäripalvelut

Ympäristöpalvelut Helmen toimialueella ei ole saatavissa erikoiseläinlääkäripalvelua. Erikoiseläinlääkäripalvelua on lähimmillään saatavissa Oulusta.

Laboratoriopalvelut

~~Eläinlääkärit ovat käyttäneet utaretulehdustutkimuksissa pääasiassa Haapavedellä sijaitsevaa Seilabin toimipistettä.~~

Laboratoriopalveluita tarjotaan ympäri Suomen ja eläinlääkärit voivat lähettää näytteitä analysoitavaksi mihin haluavat. Haapavedellä toimiva Seilab tutkii myös mm. utaretulehdusnäytteitä ja ulostenäytteitä salmonellan varalta.

Muita eläintautinäytteitä lähetetään tarvittaessa esim. Ruokaviraston toimipisteisiin tutkittavaksi. Oulun Ruokaviraston toimipisteessä on mahdollisuus tutkia joidenkin eläinlajien osalta myös kokonaisia raatoja.

Remissiomahdollisuudet

Pieneläinasiakkaita voidaan lähettää jatkohoitoon esim. Ouluun, jossa toimii useampia yksityisiä eläinklinikoita. Oulussa on myös yksityinen hevossairaala.

15 Seuranta, arviointi ja raportointi

15.1. Kunnan suunnitelmat

Eläinlääkintähuollon valvontasuunnitelman toteutumista tarkastellaan ja arvioidaan vuosittain päivityksien yhteydessä. Päivitetty valvontasuunnitelma toimitetaan aluehallintovirastolle.

15.2. Eläinlääkäripalvelujen käytön tilastointi

Resurssien riittävyyden arvioimiseksi kunnan tulee ylläpitää tilastoa järjestämiensä eläinlääkäripalvelujen käytöstä.

Ympäristöpalvelut Helmessä praktikkoeläinlääkärit toimittavat kuukausittain ympäristöjohtajalle tilaston, josta käy ilmi tehtyjen sairaskäyntien määrä eriteltynä virka-aikana sekä päivystysaikana tehtyihin käynteihin sekä erikseen pien- ja suurelänasiakkaat. Tilastojen tallentamisesta VYHA:an vastaa ympäristöjohtaja.

15.3. Arviointi ja ohjauksenkäynnit

Aluehallintovirasto suorittaa arviointi- ja ohjauksenkäyntejä. Ympäristöpalvelut Helmeen on suoritettu harjoituskäynti **viimeksi** syksyllä 2013.

15.4. Muu raportointi

Elintarvikeketjun valvonnan tulokset ovat vuodelta 202~~2~~³ nähtävissä VATI- järjestelmästä.

Muut viranomaisten pyytämät raportit ja tilastot ovat:

- eläinsuojelutarkastukset ja päätökset
- terveysvalvontaan liittyvät käynnit
- tautiepäilyt
- eläinten terveyden ja hyvinvoinnin valvonnan työt, joista kunta laskuttaa valtiota
- muut viranomaisten pyytämät vuosiyhteenvedot ym.
- vastustettavien eläintautien hallinnassa tehdyt toimenpiteet

Ympäristöpalvelut Helmessä kuukausiyhteenvedot aluehallintovirastoon huolehtii jokainen eläinlääkäri itse aluehallintoviraston antamien määräaikojen puitteissa.

Kuukausiyhteenvedosta käyvät ilmi tautiepäilyt, joita ei ole ollut tarvetta ilmoittaa välittömästi läänineläinlääkärille. Eläinsuojelutarkastuspöytäkirjat sekä hallintopäätökset samoin kuin terveysvalvontaan liittyvien käyntien asiapaperit toimittaa asiaa hoitanut virkaeläinlääkäri itse eteenpäin.

Eläinten terveyden ja hyvinvoinnin valvonnan työt **laskutetaan kaupungilta sähköisten järjestelmien kautta, joista kunta laskuttaa valtiota laskutetaan erillisellä lomakkeella kaupungilta. Laskun hyväksyy ympäristöpalvelupäällikkö ja laskutuksen kokoaa erikseen**

~~sovittavina aikoina toimistos sihteeri.~~ Praktikkoeläinlääkäreiden laskutuksen yhteenvedon kokoaa toimistos sihteeri. Valvontaeläinlääkärit huolehtivat oman laskutuksensa aluehallintovirastoon.

Yksikön yhteiset raportit ja tilastot laatii ympäristöjohtaja yhteistyössä eläinlääkäreiden kanssa.

16 Eläinlääkintähuoltoa koskeva lainsäädäntö

Eläinlääkintähuoltolaki 765/2009

Valtioneuvoston asetus eläinlääkintähuollosta 1031/2009

Elintarvikelaki 297/2021

Eläintautilaki 76/2021

Eläinterveyssäännöstö (EU) 429/2019

EU:n eläinlääkeasetus 6/2019

~~Eläinsuojelulaki 247/1996 muutoksineen~~

~~Eläinsuojeluasetus 396/1996~~

Laki eläinten hyvinvoinnista 693/2023

Laki eläinten kuljetuksesta 1429/2006

~~Laki tilatukien täytäntöönpanosta 557/2005~~

Laki Euroopan unionin suorista tuista maataloudelle 393/2013

Maa- ja metsätalousministeriön asetus (325/2013) muista torjuttavista, valvottavista ja muista ilmoitettavista eläintaudeista, eläintautien ilmoittamisesta sekä mikrobikantojen toimittamisesta

Maa- ja metsätalousministeriön asetus (1044/2017) kunnaneläinlääkäriin maksullisista suoritteista

Sivutuotelaki 517/2015

Maa- ja metsätalousministeriön asetus eläimistä saatavista sivutuotteista 783/2015

Maa- ja metsätalousministeriön asetus eläimistä saatavien sivutuotteiden ja niistä johdettujen tuotteiden keräämisestä, kuljetuksesta ja hävittämisestä 1192/2011

Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EU) 2017/625 virallisesta valvonnasta ja muista virallisista toimista, jotka suoritetaan elintarvike- ja rehulainsäädännön ja eläinten terveyttä ja hyvinvointia, kasvien terveyttä ja kasvinsuojeluaineita koskevien sääntöjen soveltamiseksi.

LIITE 1. ELÄINLÄÄKINTÄHUOLLON PAINOPISTEALUEET

Liitteeseen on kirjattu kuntaa koskevia painopistealueita vuodelle 2024.

Valmius ja kriisinhallinta

Painopisteet: 1. varautumisyhteistyön varmistaminen
2. pandemiavalmiuden kehittäminen

Uuden lainsäädännön toimeenpano

Painopisteet: 1. EU:n eläinterveys säännösten 2019/429 ja muun eläintautilainsäädännön toimeenpano
2. Eläinten hyvinvointilain toimeenpano: uusien vaatimusten toteutus alkaa
3. Eläinlääkintähuoltolain toimeenpano: ohjeistus ja koulutus lain tullessa voimaan

Erityiset painopisteet

Painopisteet: 1. Kuolleiden tuotantoeläinten hautaamisen valvonta ja turkiseläinrehun turvallisuuden varmistaminen: painopistettä jatketaan ja laajennetaan suurten kotiteurastusmäärien valvontaan.